

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Ján Furman

Náboženstvo/náboženská výchova v školskom vzdelávacom programe

2013

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

**Náboženstvo/náboženská výchova
v školskom vzdelávacom programe**

Ján FURMAN

Bratislava 2013

Názov: **Náboženstvo/náboženská výchova v školskom
vzdelávacom programe**

Autor: Mgr. Ján Furman

Recenzenti: Mgr. Juraj Kredátus, PhD.
PaedDr. Ing. Peter Orendáč

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave

Odborná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová

Grafická úprava: Ing. Monika Chovancová

Vydanie: 1.

Rok vydania: 2013

Počet strán: 64

ISBN **978-80-8052-481-4**

Obsah

Úvod	4
1 Štátny vzdelávací program	5
1.1 Kľúčové kompetencie	8
1.2 Ciele výchovy a vzdelávania	17
1.3 Profil absolventa	17
2 Výučba predmetu náboženstvo/náboženská výchova na Slovensku	34
3 Predmet náboženstvo/náboženská výchova v školskom vzdelávacom programe	38
3.1 Charakteristika predmetu	40
3.2 Všeobecný cieľ predmetu	41
3.3 Charakteristika obsahu učiva predmetu náboženstvo/náboženská výchova	43
3.4 Tematické výchovno-vzdelávacie plány predmetu náboženstvo/náboženská výchova	50
3.5 Hodnotenie učebnej činnosti žiakov	53
Príloha	58
Zoznam bibliografických odkazov	63

Úvod

Na základe zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami môže každá registrovaná cirkev alebo náboženská spoločnosť na Slovensku vyučovať náboženstvo/náboženskú výchovu. Výučba katolíckeho náboženstva/náboženskej výchovy sa realizuje na základe schváleného kurikula, ktoré bolo predložené katolíckou cirkvou v súlade s listinou ľudských práv, s Ústavou SR a na základe zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní.

Kurikulárna reforma predmetu náboženstvo/náboženská výchova priniesla iný pohľad na spôsob výučby uvedeného predmetu. Zmenila sa nielen štruktúra učebných osnov z lineárneho typu na špirálovitý, ale dôležité je aj to, že do učebných osnov sa dostávajú nové obsahy jednotlivých vyučovacích hodín, s ktorými sa pracuje vo viacerých ročníkoch vždy s narastajúcou náročnosťou.

Všetky kurikulárne materiály spracoval tím pedagógov pod gesciou Katolíckeho pedagogického a katechetického centra, n. o., založeného *Konferenciou biskupov Slovenska (KBS)*, ktoré môžu učiteľom poslužiť pri vytváraní predmetových výstupov do školských vzdelávacích programov, tematických výchovno-vzdelávacích plánov, hodnotení žiakov a tiež na prípravu na konkrétnu vyučovaciu hodinu. Väčšina z uvedených materiálov je dostupná na stránke www.kpkc.sk.

Konferencia biskupov Slovenska schválila kurikulum predmetu náboženstvo/náboženská výchova, na základe ktorého sa realizuje výučba uvedeného predmetu. Metodicko-pedagogické centrum má akreditovaných niekoľko vzdelávacích programov so zameraním na výučbu náboženstva/náboženskej výchovy a jedným z nich je aj program *Náboženstvo/náboženská výchova v školskom vzdelávacom programe*.

Tento učebný zdroj vychádza z obsahu uvedeného akreditovaného programu a jeho cieľom je priblížiť učiteľom náboženstva/náboženskej výchovy uvedené kurikulum predmetu so zameraním na kľúčové kompetencie, špecifické ciele, profil absolventa. Poukazuje taktiež na problematiku tvorby výstupov predmetu do školských vzdelávacích programov, tematických výchovno-vzdelávacích plánov a ozrejmuje aj spôsob hodnotenia žiakov v uvedenom predmete.

1 Štátny vzdelávací program

Cieľom kurikulárnej reformy by mala byť decentralizácia školského systému, ktorá sa prejaví prenesením značnej časti rozhodovacích právomocí a zodpovednosti za úroveň a kvalitu vzdelávania zo štátnej úrovne do prostredia konkrétnej školy. Na štátnej, centrálnej úrovni je vymedzený záväzný rámec vzdelávania (štátny vzdelávací program), z ktorého vychádzajú školy pri tvorbe vlastných vzdelávacích programov. Predstavuje prvú, rámcovú úroveň dvojúrovňového participatívneho modelu riadenia škôl.

Koncept participatívneho kurikula presadzuje vytváranie rámcových vzdelávacích programov i školských vzdelávacích programov (ŠkVP). Tieto kategórie programov reprezentujú dve úrovne projektovania vzdelávacích obsahov z hľadiska ich závažnosti voči univerzálnym normám a osobitným potrebám konkrétnych subjektov vzdelávania. Prostredníctvom uvedeného modelu sa riešia otázky dekoncentrácie moci, participácie na rozhodovaní, demokratizácie a individualizácie sociálneho života, posilňovania slobody vrátane jej zasadzovania do konceptu slobodnej ekonomickej súťaže na trhovách princípoch. Do projektovania kurikula majú vstúpiť samotné školy, ich konkrétne vedenia aj ich konkrétni učitelia. Napĺňa sa tým idea slobody, profesijného rozhodovania, ako i zvýšenie komplementárnej zodpovednosti za určitú pedagogickú činnosť, ktorá má zohľadniť lokálne potreby a kontexty konkrétnych účastníkov vzdelávania a v konečnom dôsledku zabezpečiť jeho väčšiu adresnosť či účinnosť.

Kurikulárna reforma vzdelávania na Slovensku sa v súčasnosti realizuje na základe **zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý schválila NR SR 22. 5. 2008. Podľa nového školského zákona je štátny vzdelávací program (ŠVP) hierarchicky najvyšší cieľovoprogramový projekt vzdelávania, ktorý zahŕňa rámcový model absolventa, rámcový učebný plán školského stupňa a jeho rámcové učebné osnovy.

ŠVP vymedzuje všeobecné ciele škôl ako kľúčové spôsobilosti (kompetencie) vo vyváženom rozvoji osobnosti žiakov a rámcový obsah vzdelania. Je východiskom a záväzným dokumentom na vytvorenie školského vzdelávacieho programu konkrétnej školy, v ktorom sa majú zohľadňovať špecifické lokálne a regionálne podmienky a potreby.

Štátny vzdelávací program školského stupňa:

- je zostavený na základe participatívneho demokratického princípu ako model dvojúrovňového cieľového programu vzdelávania (kurikula) a jeho súčasťou je aj voliteľná časť vzdelávacieho programu individuálnej školy, ktorá zohľadňuje potreby a záujmy miestneho spoločenstva a regiónu,
- je zameraný na štandardné cieľové požiadavky na vedomosti, spôsobilosti a hodnotové postoje, ktoré sú rozvíjané prostredníctvom obsahu vzdelania vymedzeného ako jadrové učivo,
- je rámcovaný povinným obsahom vzdelania, ktorým sa majú rozvinúť kľúčové kompetencie (spôsobilosti) požadované pre určitý stupeň a druh vzdelávania garantovaného štátom,
- je vypracovaný podľa princípu následnosti a kontinuity školských stupňov (predprimárny, primárny, nižší sekundárny, vyšší sekundárny...), ktorých programy na seba nadväzujú a korelujú,
- podporuje komplexný medzipredmetový a nadpredmetový prístup k projektovaniu obsahu vzdelania podľa obsahových vzdelávacích oblastí a im zodpovedajúcich učebných predmetov,
- zavádza aj prierezové témy, ktoré reflektujú otázky súčasného človeka, krajiny, *Európskej únie* a sveta. Prelínajú sa ako povinná súčasť vzdelávania jednotlivými predmetmi a môžu sa uplatňovať prostredníctvom rôznych organizačných foriem a metód výučby (riešením problémov a projektov, prípadovou štúdiou, kooperáciou, zážitkovým učením sa a pod.),
- umožňuje modifikáciu obsahu na vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- podmieňuje svoje uskutočnenie zabezpečením motivujúceho učebného prostredia a podporujúcej socioemočnej klímy triedy a školy, odporúča zamerať sa na socializáciu žiakov vlastnou kultúrou školy a jej prostredia,
- dáva možnosť školám hodnotiť žiakov komplexne a viac sa zameriavať na individuálne rozvíjanie osobného potenciálu žiakov,
- dáva priestor konkrétnej škole, aby prostredníctvom vlastného vzdelávacieho programu dotvorila obsah vzdelávania podľa špecifických regionálnych a lokálnych podmienok a požiadaviek, pričom stavia na cieľoch, ktoré škole kladie spoločnosť s ohľadom na požadovanú vzdelanostnú úroveň a kultúrnu gramotnosť obyvateľov SR,

- kladie dôraz na kvalitu školy, ktorá uplatňuje vonkajšie a vnútorné vyhodnocovanie (evalvácie) svojich programov, procesov a výsledkov,
- podporuje samostatnosť škôl a profesijnú zodpovednosť pedagógov za výsledky vzdelávania (ISCED 2, 2008).

ŠVP vymedzuje povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách na získanie kompetencií, vydáva a zverejňuje ich *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky*.

Štruktúra ŠVP:

- a) názov vzdelávacieho programu, ktorý je súčasne názvom odboru vzdelávania,
- b) konkrétne ciele výchovy a vzdelávania,
- c) stupeň vzdelania, ktorý sa dosiahne absolvovaním vzdelávacieho programu alebo jeho ucelenej časti,
- d) profil absolventa,
- e) vzdelávacie oblasti,
- f) charakteristika odboru vzdelávania, jeho dĺžka, forma výchovy a vzdelávania a podmienky prijímania uchádzača,
- g) vzdelávacie štandardy,
- h) formy praktickej výučby,
- i) rámcové učebné plány,
- j) vyučovací jazyk,
- k) organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie v jednotlivých formách výchovy a vzdelávania,
- l) spôsob, podmienky a spôsob ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní,
- m) povinné personálne zabezpečenie,
- n) povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie,
- o) podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelaní,
- p) osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, najmä materiálne a personálne vrátane špeciálnej kompenzačnej, rehabilitačnej, didaktickej a audiovizuálnej techniky vyžadovanej vzhľadom na príslušný druh a stupeň zdravotného postihnutia,
- q) zásady a podmienky na vypracovanie ŠkVP (zákon 245/2008, § 6 ods. 4).

Pre príslušný odbor vzdelávania je ŠVP záväzný na:

- a) vypracovanie ŠkVP,
- b) tvorbu a posudzovanie učebníc, učebných textov a pracovných zošitov,
- c) hodnotenie škôl (zákon 245/2008, § 6 ods. 6),
- d) hodnotenie dosiahnutých výsledkov deťmi alebo žiakmi (Pavlov, 2012, s. 18).

Situácia v oblasti vzdelávania je dnes taká, že už žiadna z vyspelých krajín sa pri tvorbe „národného kurikula“ alebo iných kurikulárnych dokumentov pre svoje vlastné školstvo nezaobíde bez poznatkov o tom, aké obsahy sú vkladané do vzdelávacích systémov v zahraničí (Průcha, 2006, s. 78).

Na vypracovanie ŠVP a obsahu vzdelávania podľa jednotlivých stupňov vzdelávania sa používa klasifikácia **ISCED** (International Standard Classification of Edukation), podľa ktorej sa postupuje v Európe a je akceptovaná aj inými medzinárodnými organizáciami (UNESCO, OECD).

Medzinárodná klasifikácia vzdelávania ISCED:

ISCED 0 – materská škola (predprimárne vzdelanie),

ISCED 1 – 1. stupeň základnej školy (primárne vzdelanie),

ISCED 2 – 2. stupeň základnej školy/príma až kvarta osemročných gymnázií (nižšie stredné vzdelanie),

ISCED 3A – gymnázium (úplné stredné všeob. vzdelanie – vyššie sekundárne),

ISCED 3B, 3C – stredné odborné školy,

ISCED 4 – pomaturitné štúdium (vyššie odborné školy),

ISCED 5, 6 – vysoké školy.

1.1 Kľúčové kompetencie

Vo vzdelávacích programoch mnohých vyspelých krajín sveta sa v súčasnosti uplatňuje kompetenčný prístup k formulovaniu cieľových kategórií výchovy a vzdelávania žiakov. Zdôrazňuje sa príprava žiakov pre život, príprava aktívneho človeka, ktorý je kreatívny a učí sa celý život, disponuje súborom univerzálne použiteľných zručností, tzv. kľúčových kompetencií. Myšlienka kľúčových kompetencií je učebným krokom v rozvíjaní osobnosti v rámci

výchovy a ďalšieho vzdelávania, teda konceptom kompetencie, nie konceptom vzdelávania. Kľúčové kompetencie sú samy osebe obsahovo neutrálne, pretože sú použiteľné na ľubovoľný obsah. Ich sprostredkovanie je však vždy nutne viazané na konkrétny obsah. Napríklad stratégiám prekonávania konfliktov sa dá naučiť vždy len pri riešení nejakého konkrétneho konfliktu. Nadobúdanie kľúčových kompetencií je celoživotný proces, ktorý je udržiavaný dynamikou nového učenia a doučovania (Belz, Siegrist, 2001).

Prívlastok „**kľúčová**“ kompetencia, t. j. základná či podstatná, znamená, že táto kompetencia musí byť pre každého jedinca i pre celú spoločnosť potrebná a prospešná. Kľúčová kompetencia musí ľuďom taktiež umožniť, aby svoje znalosti a schopnosti neustále aktualizovali a udržali tak krok s najnovším vývojom. Je nutné zároveň uviesť, že pojem kompetencia, kľúčová kompetencia nie je zatiaľ celkom jednoznačne vymedzený. V systéme pedagogických pojmov sa vyvíja a postupne spresňuje. (Sak et. al., 2007, s. 101)

V súčasnom období sa pojem kľúčová kompetencia posunul do vzdelávacej sféry ako jedna z charakteristík všeobecného vzdelávania detí, mládeže i dospelých. Pretože uvedený pojem ešte nie je ustálený, používa sa v rôznych krajinách v rozličných spojeniach a významoch. Súvisí to s konkrétnym vývojom školských sústav jednotlivých krajín Európskej únie i s ich tradíciou.

V štátnom vzdelávacom programe, ktorý je záväzným dokumentom na realizáciu vzdelávania v školách, sú stanovené všeobecné ciele vzdelávania a kľúčové kompetencie, ku ktorým má vzdelávanie smerovať. Keďže neexistuje jednotná definícia pojmu kľúčových kompetencií, viacerí autori zaoberajúci sa touto problematikou ich charakterizujú zo svojho pohľadu.

Blaško (2012) špecifikuje, že utváranie plne rozvinutej osobnosti zodpovedá vo výučbe rozvoj hlavných cieľov – kľúčových kompetencií – súboru predpokladaných vedomostí, zručností, schopností, postojov a hodnôt životne dôležitých na rozvoj osobnosti človeka, na jeho zapojenie sa do spoločnosti a úspešné uplatnenie sa v živote.

Kľúčové kompetencie sú súbory vedomostí, zručností a postojov, ktoré potrebuje každý jedinec na svoje osobné naplnenie a rozvoj, na zapojenie sa do spoločnosti a na úspešnú zamestnanosť.

Najnovšiu definíciu u nás prezentuje Blaško (2012, s. 103): *„Kľúčové kompetencie tvoria zvnútornený, vzájomne prepojený súbor nadobudnutých vedomostí, zručností, schopností, postojov a hodnotových orientácií, ktoré sú dôležité*

pre jeho celoživotné vzdelávanie, pre kvalitný rozvoj osobnosti jednotlivca, jeho aktívne zapojenie sa do spoločnosti, efektívne uplatnenie v zamestnaní.“

Medzinárodná komisia UNESCO definovala v programe *Vzdelávanie pre 21. storočie* štyri piliere vzdelávania (podľa Tureka, In Blaško, 2012):

Učiť sa poznávať: spojením širokých všeobecných vedomostí a zručností osvojovaných v malom počte vyučovacích predmetov, ale osvojených do hĺbky. Nemá zmysel vyučovať to, čo nejde do hĺbky. Súčasne to znamená učiť sa učiť, aby bolo možné využívať vzdelávacie príležitosti celoživotne. Je potrebné ovládať nástroje poznávania, pomocou ktorých môže človek bádať, skúmať, byť zvedavý, chápať nové, rozvíjať svoju osobnosť po celý život. Skutočný poznatok je ten, ktorý človek skonštruuje sám.

Učiť sa konať: osvojiť si nielen profesijné zručnosti, ale aj kompetencie, vyrovnávať sa s rôznymi sociálnymi a pracovnými situáciami, pracovať v tímoch, učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií, nebyť pasívnym, manipulovaným objektom, učiť sa slobodne rozhodovať.

Učiť sa žiť spoločne: žiť a pracovať s inými ľuďmi, riešiť konflikty rešpektujúc hodnoty pluralizmu, vzájomného porozumenia, tolerance a mieru, vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí, kooperovať s nimi, nechcieť ovládať iných ľudí, správať sa k iným zodpovedne a mravne.

Učiť sa byť: byť autentickou osobnosťou, ktorá vie, čo chce, uvedomele si riadi vlastný život, je sama sebou, nachádza zmysel svojho života, vlastné šťastie a identitu. Harmonicky rozvíjať osobnosť vo sfére kognitívnej, psychomotorickej a socioafektívnej, mať schopnosť sebareflexie, autoregulácie správania, samostatnosť úsudku (kritické myslenie), osobnú zodpovednosť.

Kľúčové kompetencie pre tento rámec sa definujú ako kombinácia vedomostí, zručností a postojov primeraných danému kontextu.

Kľúčové kompetencie sú tie, ktoré potrebujú všetci jednotlivci na osobné uspokojenie a rozvoj, aktívne občianstvo, spoločenské začlenenie a zamestnanosť.

Európska komisia stanovila referenčný rámec kľúčových kompetencií:

1. Komunikácia v materinskom jazyku – je schopnosť vyjadrovať a tlmočiť koncepty, myšlienky, pocity, fakty a názory ústnou a písomnou formou (počúvanie, hovorenie, čítanie a písanie) a z jazykového hľadiska interaktívne reagovať primeraným a kreatívnym spôsobom v rozličných spoločenských

a kultúrnych súvislostiach; vo vzdelávaní a odbornej príprave, v práci, doma a vo voľnom čase.

2. Komunikácia v cudzích jazykoch – v rozsiahlej miere zahŕňa hlavné rozmery komunikácie v materinskom jazyku: je založená na schopnosti porozumieť, vyjadrovať a tlmočiť koncepty, myšlienky, pocity, fakty a názory ústnou a písomnou formou (počúvanie, hovorenie, čítanie a písanie) v primeranej škále spoločenských a kultúrnych súvislostí (vo vzdelávaní a odbornej príprave, v práci, doma a vo voľnom čase) podľa želaní a potrieb jednotlivca. Komunikácia v cudzích jazykoch si takisto vyžaduje zručnosti ako sprostredkovanie a medzikultúrne porozumenie. Stupeň pokročilosti jednotlivca sa bude líšiť v štyroch rôznych rovinách (počúvanie, hovorenie, čítanie a písanie) a medzi rôznymi jazykmi a v závislosti od jeho spoločenského a kultúrneho pôvodu, prostredia, potrieb a/alebo záujmov.

3. Matematická kompetencia a základné kompetencie v oblasti vedy a techniky – matematická kompetencia je schopnosť rozvíjať a používať matematické myslenie na riešenie rôznych problémov v každodenných situáciách. Vychádzajúc z dobrých numerických znalostí sa dôraz kladie na postup a aktivitu, ako aj na vedomosti. Matematická kompetencia zahŕňa na rôznych stupňoch schopnosť a ochotu používať matematické modely myslenia (logické a priestorové myslenie) a prezentácie (vzorce, modely, diagramy, grafy, tabuľky). Kompetencia vo vede sa vzťahuje na schopnosť a ochotu používať základné vedomosti a používanú metodiku na vysvetľovanie prirodzeného sveta s cieľom určiť otázky a vyvodiť závery podložené dôkazmi. Kompetencia v technike sa chápe ako uplatňovanie vedomostí a metodiky ako odpovedí na vnímané ľudské túžby a potreby. Kompetencia vo vede a technike zahŕňa porozumenie zmenám spôsobeným ľudskou činnosťou a zodpovednosti občana ako jednotlivca.

4. Digitálna kompetencia – zahŕňa sebaisté a kritické používanie technológie informačnej spoločnosti (TIS) na pracovné účely, vo voľnom čase a na komunikáciu. Je založená na základných zručnostiach v informačných a komunikačných technológiách (IKT): používanie počítača na tvorbu, získavanie, posudzovanie, ukladanie, prezentáciu a výmenu informácií a na komunikáciu a účasť v spolupracujúcich sieťach prostredníctvom internetu.

5. Naučiť sa učiť – „naučiť sa učiť“ je schopnosť pokračovať a zotrvať v učení sa, organizovať vlastné učenie sa aj pomocou efektívneho manažmentu času

a informácií, a to individuálne alebo v skupinách. Táto kompetencia zahŕňa uvedenie si procesu učenia sa a potrieb jednotlivca, určenie dostupných príležitostí a schopnosť prekonať prekážky na účel úspešného vzdelávania sa. Kompetencia znamená získavať, spracovávať a prispôbovať nové vedomosti a zručnosti, ako aj hľadať a využívať poradenstvo. Naučiť sa učiť podnecuje učiacich sa, aby stávali na predchádzajúcom vzdelaní a životných skúsenostiach, aby mohli používať a uplatňovať vedomosti a zručnosti v rozličných súvislostiach: doma, v práci, v rámci vzdelávania sa a odbornej prípravy. Motivácia a sebadôvera sú pri tejto kompetencii jednotlivca rozhodujúce.

6. Spoločenské a občianske kompetencie – zahŕňajú individuálne, medziľudské a medzikultúrne kompetencie a pokrývajú všetky formy správania, ktoré jednotlivec využíva na efektívnu a konštruktívnu účasť na spoločenskom a pracovnom živote, a to najmä v čoraz rozmanitejších spoločnostiach a v potrebných prípadoch na riešenie konfliktov. Občianska kompetencia umožní jednotlivcom zúčastňovať sa v plnej miere na občianskom živote založenom na znalosti spoločenských a politických konceptov a štruktúr a prijatí záväzku aktívnej a demokratickej účasti.

7. Iniciatívnosť a podnikavosť – vzťahujú na schopnosť jednotlivca zmeniť myšlienky na skutky. Zahŕňajú kreativitu, inovácie a prijímanie rizika, ako aj schopnosť plánovať a riadiť projekty so zámerom dosiahnuť ciele. Toto podporuje jednotlivcov nielen v ich každodennom živote doma a v spoločnosti, ale aj na pracovisku, aby si boli vedomí kontextu svojej práce a aby mohli využiť príležitosti. To je základ pre špecifickejšie zručnosti a vedomosti, ktoré potrebujú tí, ktorí zakladajú podnik zameraný na spoločenskú alebo obchodnú činnosť alebo naň prispievajú. Mali by zahŕňať zmysel pre etické hodnoty a presadzovanie dobrého riadenia.

8. Kultúrne povedomie a vyjadrovanie – uvedomovanie si dôležitosti kreatívneho vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií prostredníctvom rôznych médií vrátane hudby, scénických umení, literatúry a výtvarných umení (Európska komisia, 2006).

Všetky kľúčové kompetencie sa považujú za rovnako dôležité, pretože každá z nich môže prispieť k úspešnému životu v znalostnej spoločnosti. Mnohé kompetencie sa prekrývajú a nadväzujú na seba: aspekty, ktoré sú podstatné v jednej oblasti, budú podporovať kompetencie v ďalšej oblasti.

Základná jazyková zručnosť, gramotnosť v písaní, čítaní a počítaní a zručnosť v používaní IKT sú hlavným východiskom pri učení sa a naučení sa učiť podporuje všetky vzdelávacie aktivity. Existuje množstvo tém, ktoré sa uplatňujú v referenčnom rámci: kritické myslenie, kreativita, iniciatíva, riešenie problémov, hodnotenie rizika, prijímanie rozhodnutí a konštruktívne riadenie pocitov zohrávajú úlohu vo všetkých ôsmich kľúčových kompetenciách.

Kľúčové kompetencie sú nadpredmetové, neviažu sa na konkrétny obsah učiva, môžu sa osvojovať v ktoromkoľvek predmete (aspoň niektoré z nich). Ich osvojovanie je spojené najmä s procesuálnou stránkou učiva, s metódami, organizačnými formami a koncepciami vyučovania. Akákoľvek zručnosť, schopnosť a aj kľúčová kompetencia sa dá osvojiť iba v činnosti. Kľúčové kompetencie v našom školstve sú upravené podľa odporúčania *Európskeho parlamentu a Rady* z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. Pre jednotlivé stupne vzdelávania sú zadefinované v štátnom vzdelávacom programe.

Kľúčové kompetencie majú procesuálny charakter. Žiaci si ich osvojujú na veku primeranej úrovni prostredníctvom obsahu, metód vzdelávania a činnosti. V súlade so *Spoločným európskym rámcom kľúčových kompetencií* ako základným orientačným nástrojom na vymedzenie kľúčových kompetencií ŠVP stanovil tieto kľúčové kompetencie:

- kompetencia na celoživotné učenie sa,
- sociálne komunikačné kompetencie,
- kompetencie uplatňovať matematické myslenie a poznávanie v oblasti vedy a techniky,
- kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií,
- kompetencia riešiť problémy,
- kompetencie občianske,
- kompetencie sociálne a personálne,
- kompetencie pracovné,
- kompetencie smerujúce k iniciatívnosti a podnikavosti,
- kompetencie vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry,
- odborné kompetencie (odborné školy).

Vyučovací predmet náboženstvo/náboženská výchova sa podieľa na rozvoji kľúčových kompetencií najmä rozvíjaním týchto predmetových kompetencií:

1. Kompetencie na učenie sa

Žiak:

- vyberá a využíva na efektívne učenie vhodné spôsoby, metódy a stratégie, plánuje, organizuje a riadi vlastné učenie,
- kriticky hodnotí výsledky svojho učenia a diskutuje o nich,
- rozumie symbolickému spôsobu vyjadrovania jazyka *Biblie* a jazyka cirkvi, integruje náboženský spôsob vnímania a chápania sveta do svojho celkového vzťahu k svetu súbežne s pohľadom prírodných a humanitných vied,
- prejavuje ochotu venovať sa ďalšiemu štúdiu a dialógu medzi týmito odbormi aj v ďalšom živote,
- udalosti svojho života vníma a spracováva ako životnú skúsenosť, t. j. schopnosť transformovať svoje konanie v budúcnosti na základe reflexie prežitých udalostí.

2. Kompetencie na riešenie problémov

Žiak:

- vníma, rozpozná a pochopí problém, premyslí a naplánuje riešenie problému,
- samostatne rieši problém s dôrazom na etický princíp k druhým ľuďom a k životnému prostrediu, kriticky myslí, hľadá kritériá na voľbu riešenia problémov, zdôvodní návrhy svojich riešení s ohľadom na učenie cirkvi,
- robí uvážené rozhodnutia, je schopný ich obhájiť, zhodnotí výsledky svojich činov,
- chápaním vlastnej tradície a chápaním postojov inak svetonázorovo zmýšľajúcich ľudí predchádza konfliktom,
- postoj vzájomnej tolerancie vníma ako základnú zásadu vlastného konania.

3. Komunikačné kompetencie

Žiak:

- formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvisle a kultivovane,
- účinne sa zapája do diskusie, obhaja svoj názor, vhodne argumentuje,

- využíva informačné a komunikačné prostriedky a technológie na kvalitnú a účinnú komunikáciu,
- využíva získané komunikačné zručnosti na vytváranie vzťahov potrebných na plnohodnotné súžitie a kvalitnú spoluprácu s ostatnými ľuďmi,
- objavuje zmysel symbolického vyjadrovania, rozumie symbolickému vyjadrovaniu v rituáloch a slávnostiach.

4. Sociálne a interpersonálne kompetencie

Žiak:

- účinne spolupracuje v skupine, na základe poznania či prijatia novej roly v pracovnej činnosti pozitívne ovplyvňuje kvalitu spoločnej práce,
- podieľa sa na vytváraní príjemnej atmosféry v triednom tíme, ohľaduplnosťou prispieva k upevňovaniu medziludských vzťahov, v prípade nutnosti poskytne pomoc alebo o ňu požiada,
- prispieva k diskusii v pracovnej skupine a v triede, chápe potrebu efektívne spolupracovať s druhými na riešení danej úlohy, oceňuje skúsenosti druhých ľudí,
- angažuje sa a uskutočňuje vo svojom živote humánne princípy v duchu solidarity a lásky,
- vytvára si pozitívny obraz o sebe, ktorý podporuje jeho sebadôveru a samostatný rozvoj,
- ovláda a riadi svoje konanie a správanie tak, aby bol so sebou spokojný a vážil si sám seba.

5. Občianske kompetencie

Žiak:

- rešpektuje, chráni a oceňuje národnú tradíciu, kultúrne a historické dedičstvo,
- prejavuje pozitívny postoj k umeleckým dielam, rozvíja zmysel pre kultúru, aktívne sa zapája do kultúrneho diania a športových aktivít,
- uvedomuje si základné humanistické hodnoty, uplatňuje a ochraňuje princípy demokracie,
- vyvážené chápe svoje osobné záujmy v spojení so záujmami širšej skupiny, resp. spoločnosti,
- rešpektuje presvedčenie iných ľudí a váži si ich vnútorné hodnoty,

- je otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti,
- odmieta útlak a hrubé zaobchádzanie, uvedomuje si povinnosť postaviť sa proti fyzickému aj psychickému násiliu,
- uvedomuje si svoje práva v kontexte so zodpovedným prístupom k svojim povinnostiam, prispieva k naplneniu práv iných,
- chápe základné ekologické súvislosti a environmentálne problémy, rešpektuje požiadavky na kvalitné životné prostredie,
- rozhoduje sa v záujme podpory a ochrany zdravia.

6. Pracovné kompetencie

Žiak:

- dokáže si stanoviť ciele s ohľadom na svoje profesijné záujmy, kriticky hodnotí svoje výsledky a aktívne pristupuje k uskutočneniu svojich cieľov,
- je flexibilný a schopný prijať a zvládať inovatívne zmeny,
- prácu vníma nielen ako zdroj príjmu zaistujúceho určitú životnú úroveň, ale aj ako povolanie k spolupráci na rozvoji dobrej budúcnosti pre ľudí a pre svet.

7. Existenciálne kompetencie

Žiak:

- objavuje zmysel pravdy, spravodlivosti,
- osvojí si kriticky a diferencovaný prístup k vlastnej osobe, prijíma sám seba, je pripravený na tomto základe si stanoviť nové životné ciele,
- objavuje a uznáva dôstojnosť človeka bez ohľadu na jeho schopnosť podať výkon,
- vysvetlí hodnotu individuálneho ľudského života,
- objavuje hranice človeka – utrpenie a smrť, je otvorený možnostiam ich prekonania, ktoré ponúka kresťanská viera,
- objavuje zmysel života, preberá sebariadenie, preberá zodpovednosť za sebaurčenie,
- rozumie psychickým, sociálnym a historickým súvislostiam, ktoré podmieňujú hľadanie zmyslu života a je otvorený jeho transcendentnej hĺbke,
- vytvára si rebríček hodnôt a osvojuje si životný štýl na základe etických princípov, analyzuje dôležité faktory ovplyvňujúce myslenie a životný štýl súčasného človeka,

- vníma vo svojom živote ako dôležité rozhodnúť sa na základe poznania a skúsenosti pre svetonázorový postoj,
- je schopný posúdiť a oceniť hodnotu vzťahov (priateľstva, manželstva, rodiny), vysvetlí význam manželstva a rodiny a posúdi ich prínos pre spoločnosť, chápe zmysel vernosti. (Hurajtová et al., 2010)

1.2 Ciele výchovy a vzdelávania

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) v § 9 *Vzdelávacie štandardy, učebné plány, učebné osnovy* definuje:

Vzdelávacie štandardy, ktoré obsahujú súbor požiadaviek na osvojenie si vedomostí, zručností a schopností, ktoré majú deti a žiaci získať, aby mohli pokračovať vo vzdelávaní v nadväzujúcej časti vzdelávacieho programu alebo aby im mohol byť priznaný stupeň vzdelania podľa tohto zákona.

Vzdelávacie štandardy pre deti a žiakov sa členia na:

- výkonové štandardy*, ktoré určujú kritériá úrovne zvládnutia vedomostí, zručností a schopností; mali by obsahovať špecifické – konkrétne ciele vyučovacieho procesu,
- obsahové štandardy*, ktoré určujú rozsah požadovaných vedomostí a zručností; mali by obsahovať kmeňové učivo a v jeho rámci by malo byť zdôraznené základné učivo.

Ako dôkaz dosiahnutia štandardu by mala slúžiť objektívna, validná a reliabilná skúška. Pri hodnotení úrovne naplnenia štandardov orientovaných na výstup je nevyhnutné, aby boli k dispozícii merateľné výsledky vzdelávania, ciele a kritériá požadovanej kvality cieľov, spoľahlivé a presné prostriedky na overenie (zmeranie) dosiahnutia cieľov.

Školský zákon v § 4 *Ciele výchovy a vzdelávania* uvádza, že cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi:

- získať vzdelanie podľa tohto zákona,
- získať kompetencie, a to najmä v oblasti komunikačných schopností, ústnych a písomných spôsobilostí, využívania informačno-komunikačných technológií, komunikácie v štátnom, materinskom a cudzom jazyku, matematickej gramotnosti, kompetencie v oblasti technických prírodných

- vied a technológií, na celoživotné učenie, sociálne a občianske kompetencie, podnikateľské schopnosti a kultúrne kompetencie,
- c) ovládať aspoň dva cudzie jazyky a vedieť ich používať,
 - d) naučiť sa správne identifikovať a analyzovať problémy a navrhovať ich riešenia a vedieť ich riešiť,
 - e) rozvíjať manuálne zručnosti, tvorivé, umelecké, psychomotorické schopnosti, aktuálne poznatky a pracovať s nimi na praktických cvičeniach v oblastiach súvisiacich s nadväzujúcim vzdelávaním alebo s aktuálnymi požiadavkami na trhu práce,
 - f) posilňovať úctu k rodičom a ostatným osobám, ku kultúrnym a národným hodnotám a tradíciám štátu, ktorého je občanom, k štátnemu jazyku, k materinskému jazyku a k svojej vlastnej kultúre,
 - g) získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám a zásadám ustanoveným v *Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd*,
 - h) pripraviť sa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti, v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
 - i) naučiť sa rozvíjať a kultivovať svoju osobnosť a celoživotne sa vzdelávať, pracovať v skupine a preberať na seba zodpovednosť,
 - j) naučiť sa kontrolovať a regulovať svoje správanie, starať sa a chrániť svoje zdravie vrátane zdravej výživy a životné prostredie a rešpektovať všeludské etické hodnoty,
 - k) získať všetky informácie o právach dieťaťa a spôsobilosť ich uplatňovať.

Ciele výchovy a vzdelávania sa môžu medzi sebou odlišovať mierou všeobecnosti a významu. Dosiahnutie všeobecnejších cieľov je viazané na dosiahnutie celého radu čiastkových a etapových cieľov. Zároveň však platí, že čiastkové ciele musia zodpovedať i vychádzať zo všeobecných cieľov. Znamená to, že sústava cieľov výchovy a vzdelávania vytvára určitú hierarchiu, v ktorej nižšie ciele sú podradené vyšším a taktiež platí, že vyššie ciele sa dajú realizovať len vtedy, ak sú rozpracované v podobe nižších, etapovitých cieľov. Z uvedených poznatkov môžeme zostaviť takúto **hierarchiu cieľov**:

- a) najvyššie stojí ideál formulovaný všeobecnými cieľmi (profil absolventa školy),

b) nižšie sú konkrétne špecifické ciele:

- tematických oblastí,
- vyučovacích predmetov,
- vyučovacích hodín,
- konkrétne (špecifické) ciele jednotlivých častí vyučovacej jednotky.

Konkrétny cieľ by mal jednoznačne definovať stav, ktorý má žiak dosiahnuť v týchto úrovniach.

Výkon žiaka treba pri formulácii špecifických cieľov opísať tzv. aktívnymi slovesami, ktoré predstavujú pozorovateľnú činnosť.

Modernizácia a skvalitnenie procesu projektovania kurikulárnych dokumentov škôl sú v posledných rokoch úzko späté s využívaním modelu taxonómie vzdelávacích cieľov pre **tri oblasti (domény)**:

1. **kognitívnu** (poznávaciu),
2. **psychomotorickú** (výchovnú),
3. **afektívnu** (postojovú), (Turek, 2005).

Taxonómie predstavujú schémy usporiadania, ktoré sa štruktúrujú podľa určitých princípov a majú vnútorne konzistentnú skladbu.

Špecifický cieľ výučby je definovaný ako konkrétne vyjadrenie znalosti a schopnosti, ktoré bude žiak po skončení lekcie alebo hodiny ovládať.

Cieľom vyučovania chápeme zamýšľaný a očakávaný výsledok, ku ktorému učiteľ v súčinnosti so žiakmi smeruje. Tento výsledok je vyjadrený v zmenách, ktoré sa prostredníctvom vyučovania dosahujú vo vedomostiach, schopnostiach, vlastnostiach žiakov, v utváraní ich hodnotovej orientácie i v ich osobnom rozvoji. (Prášilová, 2006, s. 111)

Takéto ciele možno pripraviť pre najrozmanitejšie témy vo všetkých troch oblastiach, pre všetky predmety a pre všetky ročníky. Je možné ich stanoviť pre všetky typy učiva, teda pre vzdelávanie vo faktoch, pojmoch i generalizáciách, hodia sa pre akúkoľvek úroveň kognitívnej náročnosti od zapamätania až po úroveň hodnotenia a tvorivosti. Správne formulované ciele môžu byť použité na prípravu učebných činností, ako aj na návrh metód hodnotenia, ktoré umožnia zistiť, ako úspešne žiaci dané učivo zvládli. (Pasch et al., 1998, s. 93)

Správne pochopenie, formulácia cieľov, uvedomenie si ich hierarchie a vzájomných súvislostí je predpokladom na spracovanie štruktúry učiva a výsledkov výučby v učebnej osnove. Ciele (výsledky) výučby je teda možné triediť a usporadúvať na základe rôznych taxonómií cieľov vzdelávania.

Pochopenie štruktúry didaktických cieľov nám umožňuje plánovať a vyjadrovať výsledky vzdelávania tak, aby spĺňali uvedené kritériá, aby nevyjadrovali len ciele v oblasti vedomostí, ale aj zručností a postojov.

Podľa Pavlova (2012, s. 34) potreba správnej formulácie cieľov je daná aj potrebami žiaka, ktorý by mal poznať ciele výučby, pretože tak vie:

- čo sa má naučiť a prečo,
- čo má urobiť preto, aby si niečo osvojil,
- ako bude preukazovať, že sa niečo naučil,
- podľa akých kritérií bude hodnotený,
- hodnotiť vlastný pokrok v učení.

Tvorcovia kurikula predmetu náboženstvo/náboženská výchova vychádzali pri zostavovaní špecifických cieľov:

- v kognitívnej oblasti z revidovanej *Bloomovej taxonómie*,
- v afektívnej oblasti z *Krathwohllovej taxonómie* a
- v psychomotorickej oblasti z *Daveovej taxonómie*.

V každej kategórii je potrebné správne formulovať špecifický cieľ – *aktívne sloveso* zamerané na činnosť žiaka. Výsledkom aktívnej činnosti žiaka je určitý konkrétny produkt, ktorý je merateľný, kontrolovateľný, napomáha spätnú väzbu. Tento produkt sa dá dosiahnuť správnym výberom metódy.

Tabuľka 1 Taxonómia cieľov v kognitívnej oblasti (B. S. Bloom)

Kategória	Proces formovania základných schopností	Návrh metód	Produkty procesu
Zapamätať	Pomenovať, formulovať, vysvetliť, definovať, určiť, priradiť, reprodukovať, opísať, opakovať, zoradiť...	Rozprávanie, vysvetľovanie, výklad...	Zápis, náčrt, výstrižok...
Porozumieť	Dokázať, zdôvodniť, uviesť príklad, interpretovať, vedieť vysvetliť, porovnať, doplniť, inak formulovať...	Výklad, slovný opis, práca s pracovným zošitom (PZ), s učebnicou, so <i>Svätým písmom</i> (SP)...	Zápis, opis, zoznam, tabuľka, doplnovačka...
Aplikovať	Nakresliť, aplikovať, plánovať, usporiadať, diskutovať, navrhnuť, použiť, riešiť, zostaviť, vybrať, demonštrovať, vyhľadať, rozhodnúť...	Kreslenie, práca so SP, s inou literatúrou, práca v skupinách...	Ilustrácia, mapa, krížovka, schéma, model, vypracovanie úlohy, cvičenia...
Analyzovať	Porovnať, urobiť rozbor – analyzovať, rozdeliť, nájsť princíp usporiadania, rozhodnúť, špecifikovať, rozlíšiť, prirovnáť, porovnať...	Rozhovor v kruhu, diskusia, rozbor textu, práca so SP, práca v skupinách...	Referát, porovnanie výsledkov, tabuľka, schéma...
Hodnotiace posúdenie	Posúdiť hodnotu, vysloviť mienku, zhodnotiť, obhájiť, zdôvodniť, porovnať, argumentovať, oceniť, vyvodiť závery, oponovať, preveriť, vybrať, uviesť klady a zápory, zostaviť hierarchiu, diskutovať...	Slovná, deduktívna, induktívna...	List, diskusia, zhodnotenie, autoevalvácia, konklúzia, vyriešenie problému, dilemy, formulovanie myšlienky, nápadu...
Tvorivosť	Vymyslieť, sformulovať, modifikovať, kontrolovať, skladať, zobraziť, navrhnuť, ohodnotiť, vyjadriť, zhrnúť, vyvodiť záver, nájsť analógiu, dokázať, vytvoriť hypotézu...	Hra, spev, demonštračné metódy, modelovanie, panel. diskusia, práca v skupine, individuálna, dialóg, rozhovor...	Nápad na hru, pieseň, pantomímu, dramatizáciu, scénu, situačnú modlitbu, názor, hypotéza, projekt, plagát, komiks...

(KPKC, 2009)

Tabuľka 2 Taxonómia cieľov v afektívnej oblasti (D. B. Kratwohl)

Kategória	Proces formovania základných schopností	Návrh metód	Produkty procesu
Prijímanie	Vnímať, pozorovať, počúvať, prijímať...	Demonštračná...	Obraz, ilustrácia, plagát...
Reagovanie	Identifikovať sa, vcítiť sa, nadchnúť sa, prejavíť záujem, vyjadriť vzťah, reagovať...	Dramatizácia, meditácia, písanie listu, žalmu, práca v skupinách...	Vyjadrenie pocitov, názorov, skúseností, myšlienok
Ocenenie hodnoty	Oceniť, povzbudiť sa, vážiť si charakter, konanie, hodnotu, dielo, prácu, akceptovať, preferovať, presvedčiť sa o...	Individuálna práca, dialóg, problémová situácia, práca v skupine...	Počúvanie (svedomia), uvažovanie, diskusia, rozhodnutie sa, polemika...
Integrovanie hodnôt do sústavy	Uvedomiť si, integrovať, určiť dominanty, zostaviť škálu, prejavíť záujem...	Panelová diskusia, logické postupy (zdôvodnenie), polemika...	Diskusia, dialóg, tvorivé myslenie, rozhodovanie...
Internalizácia hodnôt v charaktere	Uvedomiť si, prejavíť záujem, rozvíjať (schopnosť), zovšeobecniť (postup)...	Rozprávanie, rozhovor, panelová diskusia, polemika...	Diskusia, uvažovanie (o hodnotách), počúvanie, rozhodnutie sa...

(KPKC, 2009)

Jednou z hlavných črt kurikulárnej reformy je zameranie edukácie na výstupy (kľúčové kompetencie žiakov ako výsledky výučby).

Pavlov (2012, s. 35) konštatuje, že učiteľ rovnako ako jeho žiaci má mať predstavu cieľov, ku ktorým má vyučovanie smerovať. To znamená, že učitelia potrebujú:

- *strategické informácie* (predstava ideálneho cieľa výučby),
- *operačné informácie* (didaktické postupy vo výučbe),
- *diagnostické informácie* (o kvalite učebných výsledkov žiakov).

Tabuľka 3 Taxonómia cieľov v psychomotorickej oblasti (H. Dave)

Kategória	Proces formovania základných schopností	Návrh metód	Produkty procesu
Imitácia	Vytvoriť, napodobniť, pozorovať, opakovať...	Demonštračná (tanec, pantomíma, scénka), práca s vykladacím materiálom	Stváranie, pantomíma, tanec, ilustrácia, scénka, iné stváranie (modelovanie, koláž)
Manipulácia	Predviesť, namaľovať, zahrať, vyformovať, vybrať si činnosť...	Hra, kreslenie, koláž, tanec, modelovanie (hlina)	Orientácia a vyhľadávanie
Spresňovanie	Vyznačiť (na mape, v texte), skontrolovať, spresniť...	Práca so SP, s PZ, s učebnicou, s inou literatúrou	Návrh na dramatizáciu, bibliodrámu, sekvenciu (zoradenie činnosti či obrazov v určitom slede)
Koordinácia	Spolupracovať, spoločne vytvoriť, podieľať sa, identifikovať sa...	Práca s bibl. textom, práca v skupine, demonštračná (tvorivá v skupine)...	Modlitba, práca v spoločenstve...
Automatizácia	Formovať návyk...		

(KPKC, 2009)

1.3 Profil absolventa

Je založený na **kľúčových spôsobilostiach (kompetentnostiach)**, ktoré zahŕňajú komplex vedomostí a znalostí, spôsobilostí a hodnotových postojov umožňujúcich jednotlivcovi poznávať, účinne konať, hodnotiť, dorozumievať sa a porozumieť si, začleniť sa do spoločenských vzťahov a osobnostne sa rozvíjať – zjednodušene **ide o spôsobilosť uplatniť svoje vzdelanie v pracovnom, občianskom, rodinnom a osobnom živote.**

Kľúčové spôsobilosti sa formujú na základe osobnej praktickej činnosti a skúsenosti a zároveň sú uplatniteľné v životnej praxi. Nevyjadrujú trvalý stav, ale menia svoju kvalitu a hodnotu počas celého života.

Nezastarávajú ako vedomosti, ale majú potenciálnu vlastnosť neustále sa rozvíjať (a preto môžu byť základom celoživotného učenia sa a osobnej flexibility). Sú výsledkom a dôsledkom nielen formálneho (školského) vzdelávania, ale aj neformálneho vzdelávania, ako aj neinštitucionálneho (informálneho) vzdelávania.

Jednotlivé kľúčové spôsobilosti (kompetencie) sa navzájom prelínajú, prepájajú a majú nadpredmetový programový charakter. Získavajú sa ako produkt celkového procesu vzdelávania a sebazvdelávania, t. j. kompletného vzdelávacieho programu a iných rozvíjajúcich aktivít prebiehajúcich v rámci školy.

V školskom vzdelávacom programe má každý predmet vo vzdelávacom stupni stanovený profil absolventa. Kurikulum predmetu náboženstvo/náboženská výchova prináša výpočet kľúčových kompetencií charakterizujúcich profil absolventa uvedeného predmetu na jednotlivých vzdelávacích stupňoch. (Hurajtová et al., 2010)

Profil absolventa primárneho stupňa

Komunikačné kompetencie

Žiak:

- rozumie neverbálnej komunikácii,
- objavuje zmysel symbolického, neverbálneho spôsobu komunikácie,
- vlastnými slovami vie vyjadriť svoje vnútorné pocity, vyjadruje svoje myšlienky v práci v skupinách, zapája sa do diskusie, neskáče do reči,
- je schopný sa stíšiť.

Kompetencie na učenie sa

Žiak:

- je otvorený tvorivému mysleniu,
- objavuje potrebu učenia sa.

Kompetencie na riešenie problémov

Žiak:

- plánuje a podieľa sa na riešení úloh s druhými,
- primerane svojej detskej skúsenosti vie formulovať problém,
- hľadá spôsoby riešenia vzniknutého problému.

Občianske kompetencie

Žiak:

- angažuje sa jednoduchými pozitívnymi skutkami v prostredí, v ktorom žije,
- konkrétnymi skutkami prispieva k ochrane prírody,
- má úctu k živým aj neživým súčasťam prírody.

Kultúrne kompetencie

Žiak:

- váži si ľudský život,
- učí sa tolerantnosti,
- vníma dôležitosť ľudskej činnosti pre svet,
- objavuje krásu stvorenia, prírody,
- objavuje krásu človeka.

Sociálne a interpersonálne kompetencie

Žiak:

- buduje vzťah dôvery, formuje zdravé sebedovetomie,
- uvedomuje si hodnotu seba samého a každého človeka už od jeho počatia, prijíma sám seba,
- konkrétnymi skutkami prejavuje úctu k chorým a starším ľuďom,
- je schopný oceniť hodnotu rodiny,
- na základe určitej roly spolupracuje v skupine, vytvára pozitívny postoj k stvoreným veciam,
- identifikuje sa s pozitívnymi predstavenými postavami,
- je zodpovedný k druhým, berie do úvahy ich potreby.

Existenciálne kompetencie

Žiak:

- disponuje základnými vedomosťami biblického posolstva a kresťanského učenia,
- je otvorený vnímaniu pozitívnych hodnôt na základe predstavených osobností,
- rozumie základným kresťanským životným postojom viery, nádeje a lásky, je pripravený angažovať sa za ich rozvoj,
- rozumie základným druhom kresťanskej modlitby a základnému správaniu spojenému s modlitbou,
- odhaduje dôsledky vlastného správania a konania,
- rozvíja duchovné hodnoty,
- rozvíja vlastné svedomie (od heteronómneho k autonómnemu),

- objavuje duchovný rozmer človeka,
- spoznávaním seba samého hodnotí svoje činy, dokáže si priznať vinu a viesť k náprave,
- rozvíja kritické myslenie, je schopný jednoducho obhájiť svoj názor,
- správne posudzuje svoje konanie,
- osvojuje si zdravý životný štýl (Hurajtová et al., 2010).

Profil absolventa nižšieho sekundárneho stupňa

Komunikačné kompetencie

Žiak:

- prispieva k diskusii v pracovnej skupine a v triede,
- kladie otázky a zisťuje odpovede,
- učí sa konfrontovať s názormi druhých, počúvať a byť otvorený odlišnostiam,
- osvojuje si vhodnú argumentáciu, učí sa vypočuť spoludiskutujúceho,
- formuluje otázky, porovnáva, oponuje,
- formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory,
- rozširuje svoje kultúrne horizonty diskusiou,
- učí sa reagovať primerane situácii,
- je schopný uvedomiť si vlastné reakcie v konflikte,
- vie vyjadriť svoj názor asertívnym, nezastrašujúcim spôsobom, sformulovať „ja správu“ a vyjadriť svoje pocity,
- učí sa dešifrovať a vhodne používať symboly,
- rozumie symbolickému vyjadrovaniu v rituáloch a slávnostiach profánneho a náboženského života.

Kompetencie na učenie sa

Žiak:

- učí sa vyhľadávať a triediť informácie, vyhodnocuje výsledky svojho učenia a diskutuje o nich,
- podieľa sa na spoločnej práci projektového vyučovania s použitím IKT (teleprojekty),
- učí sa učiť spoluprácou.

Kompetencie na riešenie problémov

Žiak:

- zaujíma sa o rôzne problémy a nové veci,

- dobre prijíma nové nápady, prípadne sám prichádza s novými nápadiami a postupmi,
- plánuje a podieľa sa na riešení úloh s druhými,
- vníma, rozpozná a pochopí problém závislostí, premyslí a naplánuje riešenie problému na modelovej situácii primerane svojej detskej skúsenosti,
- obhajuje svoj názor.

Existenciálne kompetencie

Žiak:

- objavuje opakovanie archetypálnych skúseností opakujúcich sa v dejinách ľudstva,
- oceňuje skúsenosti druhých ľudí – vzorov z dejín cirkvi,
- vysvetlí kresťanský pohľad na hodnotu individuálneho ľudského života,
- je pripravený niesť zodpovednosť,
- učí sa odhadnúť dôsledky rozhodnutí a činov človeka,
- oceňuje prínos kresťanských hodnôt v ľudskej kultúre,
- na konkrétnych príkladoch porovná rôzne životné štýly, oceňuje etické hodnoty,
- rozhoduje o svojich hodnotách a cieľoch,
- objavuje existenciu nemennej pravdy,
- vytvára si rebríček hodnôt, hľadá víziu pre svoju budúcnosť a objavuje a osvojuje si životný štýl na základe etických princípov,
- hľadá svoju úlohu vo svete aj v cirkvi,
- oceňuje postoj vzájomnej tolerancie medzi mladými ľuďmi, posúdi mravný aspekt vzťahu a chápe zmysel vernosti,
- objavuje a uznáva dôstojnosť človeka bez ohľadu na pohlavie,
- preberá zodpovednosť za sebaurčenie a sebarealizáciu, objavuje prvky zodpovedného konania v konkrétnych životných situáciách,
- objavuje kresťanský pohľad na zmysel života človeka,
- aplikuje vo svojom živote jednotlivé prvky spirituality.

Občianske kompetencie

Žiak:

- adaptuje sa na meniace životné a pracovné podmienky, podľa svojich schopností a možností sa podieľa na ich aktívnom, tvorivom ovplyvňovaní,
- chápe potrebu efektívne spolupracovať s druhými na vytváraní zákonov obohacujúcich spoločnosť,

- aktívne participuje na triednych a školských aktivitách,
- zapája sa do občianskeho života vo svojom okolí,
- háji svoje práva aj práva iných,
- vníma dôležité postavenie rodiny ako základnej bunky spoločnosti.

Kultúrne kompetencie

Žiak:

- osvojuje si postoj vzájomnej tolerancie, učí sa akceptovať druhých ľudí,
- angažuje sa a rešpektuje vo svojom živote humánne princípy v duchu solidarity a lásky,
- všíma si kultúrne prejavy iných národov, národností, etník, iné kultúry a ich umenie považuje za rovnocenné a inšpirujúce,
- učí sa tolerancii a empatii,
- má záujem o poznávanie seba, ostatných ľudí, reality, v ktorej žije, spoločnosti a prírody,
- objavuje v biblickom prameni ekologické posolstvo, vníma človeka ako súčasť prírody,
- má úctu k živým aj neživým súčasťam prírody, aktívne ich poznáva a ochraňuje,
- správa sa spôsobom, ktorý podporuje trvalú udržateľnosť kvality životného prostredia,
- vníma obrazy a symboly, architektúru, ľudovú tvorivosť (kroje, výšivky, ornamenty),
- rešpektuje kultúrne tradície ako základ súčasného umenia,
- osvojuje si prácu s literárnymi žánrami a druhmi,
- uvedomuje si korene, tradíciu a historický vývoj výtvarnej kultúry,
- vníma pôvod umeleckých diel vyrastajúcich z kresťanskej tradície (obraz, literatúra, hudba, móda),
- osvojuje si kritický prístup k médiám,
- má predstavu o vhodnej kombinovateľnosti farieb, tvarov,
- pozná pravidlá, normy a zvyky súvisiace s úpravou oblečenia, vlasov či tváre,
- pozná pravidlá spoločenského kontaktu, v súvislosti s tým aj štýl obliekania sa na rôzne udalosti,
- objavuje vyjadrovanie pravdy o svete pomocou rôznych literárnych a myšlienkových foriem,

- ocení prínos štátu a cirkvi pre dobro jednotlivca a spoločnosti,
- rozumie rozdielom a spoločným prvkom svetových náboženstiev, osvojí si postoj vzájomnej tolerancie,
- osvojí si kritériá na rozlíšenie učenia rôznych náboženských siekt a vie opísať ich techniky manipulácie.

Sociálne a interpersonálne kompetencie

Žiak:

- učí sa tolerancii, ústretovosti, ale aj kritickosti, k iným, učí sa chápať ich potreby a postoje,
- objavuje a uznáva dôstojnosť človeka bez ohľadu na jeho schopnosť podať výkon,
- objavuje mravný aspekt umelého potratu a eutanázie,
- osvojí si kritický prístup k vlastnej osobe, prijíma sám seba,
- uvedomuje si svoje silné a slabé stránky,
- vníma sa ako časť celku,
- chápe potrebu efektívne spolupracovať s druhými na riešení danej úlohy, oceňuje skúsenosti druhých ľudí,
- podieľa sa na utváraní príjemnej atmosféry v triednom tíme, ohľaduplnosťou k opačnému pohlaviu prispieva k upevňovaniu medziľudských vzťahov, v prípade nutnosti poskytne pomoc alebo o ňu požiada,
- dokáže si uvedomiť svoje potreby,
- identifikuje sa so svojím vnímaním pocitov,
- dôveruje si, uvedomuje si silné a slabé stránky, ktoré vníma ako svoje rozvojové možnosti,
- vníma životnú situáciu starého a chorého človeka,
- učí sa spätnej väzbe na vlastnú osobu,
- uvažuje o humánnych princípoch v duchu solidarity a lásky, objavuje rozmer empatie pre rozvoj sociálneho cítenia,
- je pripravený byť v interakcii s inými ľuďmi v rôznych kontextoch,
- buduje návyk vonkajších prejavov úcty k opačnému pohlaviu,
- vysvetlí význam manželstva a rodiny a uvedomuje si ich hodnotu,
- posúdi vzťahy v rodine s výchovou k vzájomnej úcte, asertívnemu, empatickému správaniu v rodine aj spoločnosti. Uvedomuje si potrebu celoživotných vzťahov (priateľstva, manželstva, rodiny). Objavuje princípy tvorivého budovania osobných vzťahov (Hurajtová et al., 2010).

Profil absolventa vyššieho sekundárneho stupňa

Kompetencie na učenie sa

Žiak:

- vyberá a využíva na efektívne učenie vhodné spôsoby, metódy a stratégie, plánuje, organizuje a riadi vlastné učenie,
- kriticky hodnotí výsledky svojho učenia a diskutuje o nich,
- rozumie symbolickému spôsobu vyjadrovania biblického jazyka a jazyka cirkvi, integruje náboženský spôsob vnímania a chápania sveta do svojho celkového vzťahu k svetu súbežne s pohľadom prírodných a humanitných vied,
- prejavuje ochotu venovať sa ďalšiemu štúdiu a dialógu medzi týmito odboarmi aj v ďalšom živote,
- udalosti svojho života vníma a spracováva ako životnú skúsenosť, t. j. schopnosť transformovať,
- upravuje svoje konanie v budúcnosti na základe reflexie prežitých udalostí.

Kompetencie na riešenie problémov

Žiak:

- vníma, rozpozná a pochopí problém, premyslí a naplánuje jeho riešenie,
- samostatne rieši problém s dôrazom na etický princíp k druhým ľuďom a k životnému prostrediu, kriticky myslí, hľadá kritériá na voľbu riešenia problémov, zdôvodní návrhy svojich riešení s ohľadom na učenie cirkvi,
- robí uvážené rozhodnutia, je schopný ich obhájiť, zhodnotí výsledky svojich činov chápaním vlastnej tradície a chápaním postojov inak svetonázorovo alebo zmýšľajúcich ľudí,
- predchádza konfliktom,
- postoj vzájomnej tolerancie vníma ako základnú zásadu vlastného konania.

Komunikačné kompetencie

Žiak:

- formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne,
- súvisle a kultivovane sa zapája do diskusie, obhajuje svoj názor a vhodne argumentuje,
- využíva informačné a komunikačné prostriedky a technológie na kvalitnú a účinnú komunikáciu,

- využíva získané komunikačné zručnosti na vytváranie vzťahov potrebných na plnohodnotné súžitie a kvalitnú spoluprácu s ostatnými ľuďmi,
- objavuje zmysel symbolického vyjadrovania, rozumie symbolickému vyjadrovaniu v rituáloch a slávnostiach.

Sociálne a interpersonálne kompetencie

Žiak:

- účinne spolupracuje v skupine, na základe poznania alebo prijatia novej roly v pracovnej činnosti pozitívne ovplyvňuje kvalitu spoločnej práce,
- podieľa sa na utváraní príjemnej atmosféry v triednom tíme, ohľaduplnosťou prispieva k upevňovaniu medziludských vzťahov, v prípade nutnosti poskytne pomoc alebo o ňu požiada,
- prispieva k diskusii v pracovnej skupine a v triede, chápe potrebu efektívne spolupracovať s inými na riešení danej úlohy a oceňuje ich skúsenosti,
- angažuje sa a uskutočňuje vo svojom živote humánne princípy v duchu solidarity a lásky,
- reflektuje vlastnú identitu,
- vytvára si pozitívny obraz o sebe, ktorý podporuje jeho sebadôveru a samostatný rozvoj,
- ovláda a riadi svoje konanie a správanie tak, aby bol so sebou spokojný a vážil si sám seba.

Občianske kompetencie

Žiak:

- rešpektuje, chráni a oceňuje národnú tradíciu, kultúrne a historické dedičstvo,
- aktívne sa zapája do kultúrneho diania a športových aktivít,
- uvedomuje si základné humanistické hodnoty, uplatňuje a ochraňuje princípy demokracie,
- vyvážené chápe svoje osobné záujmy v spojení so záujmami širšej skupiny, resp. spoločnosti,
- rešpektuje presvedčenie iných ľudí a váži si ich vnútorné hodnoty,
- je otvorený kultúrnej, etnickej a náboženskej rôznorodosti,
- pozná spoločné základy viery aj špecifiká kresťanských cirkví a je pripravený v ekumenickom duchu s nimi spolupracovať,
- rozumie rozdielom a spoločným prvkom v učení svetových náboženstiev a postoj vzájomnej tolerancie vníma ako základnú zásadu svojho konania,

- odmieta útlak a hrubé zaobchádzanie, uvedomuje si povinnosť postaviť sa proti fyzickému aj psychickému násiliu,
- objavuje zmysel pravdy, spravodlivosti,
- akceptuje skutočnosť existencie objektívnej pravdy,
- uvedomuje si svoje práva v kontexte so zodpovedným prístupom k svojim povinnostiam,
- prispieva k naplneniu práv iných,
- vníma *Dekalóg* (IV – X) ako spoločnosťou overenú a Bohom garantovanú normu medziľudských vzťahov,
- chápe základné ekologické súvislosti a environmentálne problémy, rešpektuje požiadavky na kvalitné životné prostredie,
- rozhoduje sa v záujme podpory a ochrany zdravia.

Pracovné kompetencie

Žiak:

- dokáže si stanoviť ciele s ohľadom na svoje profesijné záujmy, kriticky hodnotí svoje výsledky a aktívne pristupuje k uskutočneniu svojich cieľov,
- je flexibilný a schopný prijať a zvládať inovačné zmeny,
- prácu vníma nielen ako zdroj príjmu zaisťujúci určitú životnú úroveň, ale aj ako povolanie k spolupráci na rozvoji dobrej budúcnosti pre ľudí a pre svet.

Kultúrne kompetencie

Žiak:

- má povedomie kultúrnej identity,
- rešpektuje hodnoty iných kultúr,
- chápe význam estetických faktorov, estetickej činnosti a umenia pre svoj duchovný rozvoj,
- rozlišuje hlavné umelecké druhy,
- je schopný reflexie svojho estetického cítenia,
- má schopnosť kreatívneho vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií prostredníctvom rôznych médií,
- osvojí si tvorivý prístup k umeleckým dielam vyrastajúcim s kresťanstva (obraz, literatúra, stavba, hudba, literárne žánre), vníma ich ako výraz kresťanského učenia a kresťanskej tradície,
- cez umelecké diela rozvíja chápanie biblického textu a jeho posolstva.

Existenciálne kompetencie

Žiak:

- akceptuje existenciu nemennej pravdy (človek neurčuje, čo je dobré a čo je zlé),
- osvojí si kritický a diferencovaný prístup k vlastnej osobe, prijíma sám seba, je pripravený stanoviť si na tomto základe nové životné ciele,
- objavuje a uznáva dôstojnosť človeka bez ohľadu na jeho schopnosť podať výkon,
- vysvetlí a uznáva hodnotu individuálneho ľudského života,
- objavuje hranice človeka – utrpenie a smrť, je otvorený možnostiam ich prekonania, ktoré ponúka kresťanská viera,
- objavuje zmysel života, preberá sebariadenie, preberá zodpovednosť za sebaurčenie,
- rozumie psychickým, sociálnym a historickým súvislostiam, ktoré podmieňujú hľadanie zmyslu života, je otvorený jeho transcendentnej hĺbke,
- vytvára si rebríček hodnôt a osvojuje si životný štýl na základe etických princípov, analyzuje dôležité faktory ovplyvňujúce myslenie a životný štýl súčasného človeka,
- vníma vo svojom živote ako dôležité rozhodnúť sa na základe poznania a skúsenosti pre svetonázorový postoj,
- je schopný posúdiť a oceniť hodnotu vzťahov (priateľstva, manželstva, rodiny), vysvetlí význam manželstva a rodiny a posúdi ich prínos pre spoločnosť, chápe zmysel vernosti,
- dokáže sa konfrontovať s vlastnou vinou, je otvorený kresťanskému pohľadu na vinu a odpustenie,
- aplikuje vo svojom živote jednotlivé prvky kresťanskej spirituality,
- je otvorený vnímaniu rozmeru večnosti vo svojom živote. (Hurajtová et al., 2010)

2 Výučba predmetu náboženstvo/náboženská výchova na Slovensku

Na základe zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami môže každá registrovaná cirkev alebo náboženská spoločnosť vyučovať náboženskú výchovu.

Článok 13 uvedenej zmluvy v bodoch 5. až 9. takto konkretizuje problematiku výučby náboženstva/náboženskej výchovy:

- (5) Slovenská republika vytvára nevyhnutné podmienky na náboženskú výchovu detí v školách a v školských zariadeniach v súlade s náboženským presvedčením ich rodičov. Tento záväzok zahŕňa povinnosť Slovenskej republiky plniť požiadavky rodičov, aby sa náboženská výchova umožnila na všetkých stupňoch základných škôl a na všetkých stredných školách a v školských zariadeniach, a podporu cirkevných výchovných organizácií a hnutí mladých v záujme zdravého rozvoja mládeže.
- (6) Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti majú právo v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky vyučovať náboženstvo vo všetkých školách a v školských zariadeniach, ktoré sú súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky. Podmienky ustanoví dohoda podľa odseku 9. Učiteľ náboženstva má v pracovnoprávnom vzťahu rovnaké postavenie ako učiteľa iných vyučovacích predmetov, ak spĺňa predpoklady ustanovené v právnom poriadku Slovenskej republiky pre učiteľa príslušného druhu a typu školy. Nevyhnutnou podmienkou na výkon pedagogickej činnosti učiteľa náboženstva vo všetkých školách je jeho poverenie vlastnou registrovanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou.
- (7) Slovenská republika uznáva právo členov registrovaných cirkví a náboženských spoločností uplatňovať vo výchovno-vzdelávacom procese svoje presvedčenie, ak ide o výchovu k rodičovstvu v súlade so zásadami etiky vlastnej registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Týmto právom nie sú dotknuté požiadavky na splnenie osobitných podmienok pedagogického pôsobenia podľa právneho poriadku Slovenskej republiky v oblasti výchovy a vzdelávania.

- (8) Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti budú uplatňovať vo výchovno-vzdelávacom procese zásady náboženskej znášanlivosti, ekumenizmu a spolupráce a rešpektovať presvedčenie osôb iného náboženského vyznania a osôb bez náboženského vyznania.
- (9) Ďalšie pravidlá týkajúce sa vyučovania náboženstva a náboženskej výchovy detí, bohosloveckých fakúlt a výchovno-vzdelávacích ustanovizní dohodnú Slovenská republika a registrované cirkvi a náboženské spoločnosti v osobitných dohodách.

Výučba katolíckeho náboženstva/náboženskej výchovy sa realizuje na základe schváleného kurikula, ktoré bolo predložené katolíckou cirkvou v súlade s listinou ľudských práv, s *Ústavou SR* a na základe zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní.

Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky oznámilo, že 13. mája 2004 bola v Bratislave podpísaná zmluva medzi SR a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní.

Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas so zmluvou uznesením č. 719 z 20. januára 2004 a súčasne rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu podľa článku 7 ods. 5 *Ústavy Slovenskej republiky*, ktorá má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prezident Slovenskej republiky zmluvu ratifikoval 4. júna 2004. Zmluva nadobudla platnosť 9. júla 2004 na základe článku VI. ods. 2.

Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní (č. 394/2004 Z. z.)

Články zmluvy týkajúce sa predmetu katolíckeho náboženstva

Článok II. bod 4

Katolícke náboženstvo sa vyučuje ako jeden z povinne voliteľných predmetov v základných školách a v stredných školách v súlade s podmienkami ustanovenými právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Článok II. bod 5

Katolícke náboženstvo sa vyučuje podľa učebných plánov a učebných osnov, ktoré schvaľuje *Konferencia biskupov Slovenska* po vyjadrení *Ministerstva školstva SR*.

Článok II. bod 6

Pre tvorbu, financovanie výroby a distribúciu učebníc, metodických príručiek na vyučovanie katolíckeho náboženstva, ktoré dostali schválenie príslušnej vrchnosti katolíckej cirkvi, platia rovnaké pravidlá ako pre tvorbu, financovanie výroby a distribúciu učebníc, metodických príručiek ostatných všeobecno vzdelávacích predmetov.

Článok III. bod 2

Ďalšie odborné, metodické vzdelávanie učiteľov katolíckeho náboženstva a poskytovanie metodicko-didaktickej služby zabezpečuje *Katolícke pedagogické a katechetické centrum* a *Diecézne katechetické úrady* ako samostatné právne subjekty Katolíckej cirkvi.

Na základe uvedených skutočností pre výučbu predmetu náboženstvo/náboženská výchova vyplýva:

- za obsah vyučovania katolíckeho náboženstva zodpovedá katolícka cirkev (obsah = rámcový vzdelávací program: učebné osnovy, obsahový a výkonový štandard, profil absolventa),
- ministerstvo školstva sa môže k osnovám a celému rámcovému vzdelávaciemu programu predmetu katolíckeho náboženstva vyjadriť, pripomienkovať (ministerstvo nezasahuje do kompetencií cirkvi, SR sa touto zmluvou k tomu zaviazala),
- učebné osnovy schvaľuje *Konferencia biskupov Slovenska* (ministerstvo túto kompetenciu nemá),
- predmet náboženstvo nemá štátny vzdelávací program (pretože štát nemôže zasahovať do obsahu, to je v kompetencii cirkvi), ale má rámcový vzdelávací program,
- súčasťou rámcového vzdelávacieho programu predmetu sú učebné osnovy, obsahový a výkonový štandard, profil absolventa.

Rámcový vzdelávací program rešpektuje dvojúrovňovú tvorbu obsahu vzdelávania:

1. centrálnu úroveň

rámcový vzdelávací program katolíckeho N/NV – cca 70 % schvaľuje KBS (po pripomienkovaní MŠ SR) na základe parciálnej zmluvy medzi SR a Svätou stolicou,

2. školskú úroveň

školský vzdelávací program – cca 30 % garantuje erudovaný učiteľ N/NV.

Predmet katolíckeho náboženstva má nový **rámcový vzdelávací program** schválený *Konferenciou biskupov Slovenska*.

- Rámcový vzdelávací program predmetu katolíckeho náboženstva pre:
 - základné školy,
 - stredné školy,
 - štvorročné a osemročné gymnáziá,
 - dvojročné nadstavbové stredné školy.
- *Konferencia biskupov Slovenska* na základe zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní, schválila: Kurikulum predmetu katolíckeho náboženstva/náboženská výchova schválené *Konferenciou biskupov Slovenska* na 67. plenárnom zasadnutí dňa 28. 10. 2010 KBS/67/28.10.2010 (Hurajtová et al., 2010).

Od školského roku 2011/2012 stratili platnosť staré učebné osnovy pre:

- 1. – 4. ročník ZŠ schválené KBS 3. 6. 1996 a MŠ SR 19. 7. 2002 pod číslom 880/2002-41
- 5.– 9. ročník ZŠ schválené KBS 3. 6. 1996 a MŠ SR 19. 7. 2002 pod číslom 880/2002-41
- 1. – 2. ročník gymnázií, SOŠ a SOU chválené KBS 3. 6. 1992 a MŠ SR 17. 7. 2002 pod číslom 771/2002-42
- prvý stupeň cirkevných ZŠ schválené KBS 3. 6. 1992 a MŠ SR 17. 7. 2002 pod číslom 530/2002-45
- 5.– 9. ročník cirkevných ZŠ schválené KBS 3. 6. 1992 a MŠ SR 17. 7. 2002 pod číslom 530/2002-45
- cirkevné gymnáziá, SOŠ a SOU chválené KBS 3. 6. 1992 a MŠ SR 17. 7. 2002 pod číslom 530/2002-45

3 Predmet náboženstvo/náboženská výchova v školskom vzdelávacom programe

Školské vzdelávacie programy sú základným pedagogickým dokumentom na poskytovanie vzdelávania, sú súhrnom záväzných požiadaviek štátu na obsah vzdelávania v jednotlivých predmetoch, vzdelávania, ktorého dosiahnutie štát osvedčuje, a taktiež na zisťovanie výsledkov vzdelávania.

Rozpracovávajú jednak cieľové požiadavky na vlastnosti, kompetencie žiakov, jednak navrhujú učivo pre jednotlivé ročníky v súlade so ŠVP. Je v kompetencii riaditeľov a učiteľov vybrať rámcovo navrhnuté učivo do ročníkov, vyučovacích predmetov či projektov v jednotlivých školách, v konkrétnych podmienkach práce škôl (vo vzťahu k možnostiam žiakov, zloženiu učiteľského zboru, materiálnemu vybaveniu škôl, spolupráci s rodičmi, regionálnym podmienkam), (Kalhous et al., 2002, s. 138).

Vlastná profilácia každej školy je umožnená v druhej úrovni participatívneho modelu riadenia, teda škola vo svojom školskom vzdelávacom programe realizuje vlastný voliteľný obsah vzdelávania v komparácii so ŠVP. V tomto zmysle štát vkladá dôveru do škôl, aby spoznávali výnimočnosti, historické pamiatky, religiozitu, kultúru, osobnosti a pod. v rámci svojho regiónu a premietli ich do obsahu vzdelávania. Jednou z možností, ako zakomponovať uvedené oblasti do vzdelávacieho programu konkrétnej školy, je posilnenie určitých predmetov, resp. vytvorenie nových v rámci možnosti využitia disponibilných hodín.

Možnosti využitia disponibilných hodín

1. Učebné predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah predmetov zaradených do ŠVP.
2. Učebné predmety, ktoré si škola vyberie z ponuky odporúčaných voliteľných predmetov.
3. Učebné predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah.
4. Učebné predmety, ktorých obsah je doplnením učebného predmetu pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemôžu napredovať v rámci bežných vyučovacích hodín a ktorí postupujú podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov.

5. Špecifické učebné predmety pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.
6. Experimentálne overené inovačné programy zavedené do vyučovacej praxe.
7. Profilovanie programového zamerania školy (zdroj: ISCED 2, 2008).

Dvojúrovňové, participatívne poňatie kurikula posilňuje kompetencie tam, kde sa vzdelávanie realizuje a kde je zaň hlavná zodpovednosť. Zmena je spojená s dôverou v schopnosti škôl a profesionalitu učiteľov, tímovú spoluprácu pedagogických zborov na tvorbe školských vzdelávacích programov (ŠkVP).

Školy, pedagogické zbory i jednotliví učitelia sa nemôžu naďalej spoliehať len na stabilizované štruktúry učiva a sprostredkovanie ich zmien predpísanými osnovami a schválenými učebnicami. Stojí pred nimi naliehavá úloha sledovať rozvoj vedeckého poznania a spoločenského života a neustále modifikovať ciele a obsah školského vzdelávania. Učitelia sa tak stávajú vývojovými pracovníkmi a konštruktérmi vzdelávacích programov vlastných škôl.

Ide o celkom nový typ odbornosti presahujúci doterajšie poňatie každodennej vyučovacej činnosti.

Štruktúra učebnej osnovy učebného predmetu je daná požiadavkami ŠVP, medzi ktoré patria:

- názov predmetu, časový rozsah výučby, názov ŠkVP, kód a názov ŠVP, kód a názov odboru štúdia, ročník, stupeň vzdelania, forma štúdia, vyučovací jazyk,
- charakteristika učebného predmetu (význam v obsahu vzdelávania, oblasti vzdelávania, výchovné a vzdelávacie stratégie),
- ciele výučby učebného predmetu vychádzajúce z kľúčových kompetencií žiakov na stupni vzdelávania,
- tematický výchovno-vzdelávací plán učebného predmetu,
- učebné zdroje,
- hodnotenie učebných výsledkov žiakov (Pavlov, 2008, s. 50).

3.1 Charakteristika predmetu

Predmet náboženstvo/náboženská výchova rozvíja a podporuje základné predpoklady kresťanských životných postojov a konania žiaka. Ponúka mu pomoc pri orientácii v súčasnom svete, ponúka prístup k biblickému posolstvu, kresťanskej tradícii a ku kresťanskému životného štýlu.

Keďže človek je z psychologického a sociologického hľadiska prirodzene bytosť náboženská, má potrebu smerovať k tomu, čo ho presahuje. Vyučovací predmet náboženská výchova má preto opodstatnenú úlohu v celistvom ponímaní výchovy v škole.

Vyučovací predmet náboženská výchova formuje v človeku náboženské myslenie, svedomie, náboženské vyznanie a osobnú vieru ako osobný prejav náboženského myslenia a integrálnej súčasti identity človeka. Ponúka prístup k biblickému posolstvu, k učeniu kresťanských cirkví a k ich tradíciám, otvára mu možnosť života s cirkvou.

Náboženská výchova sa však okrem uvedeného nevzdáva vodcovských motívov a smerov, ktoré nehovoria len formou definícií, ale naznačujú určitú perspektívu (Muchová, 2009, s. 59).

Výučba predmetu zároveň nadväzuje na ďalšie spoločenskovedné predmety, umožňuje žiakom ozrejmiť si morálny pohľad na mnohé témy otvorenej spoločenskej diskusie. Učí žiakov rozlišovať medzi tým, čo je akceptované spoločnosťou, a tým, čo je skutočne morálnym dobrom pre jednotlivca i pre celú spoločnosť.

V kurikule predmetu náboženstvo/náboženská výchova sa v súvislosti s charakteristikou predmetu uvádza:

„Keďže človek je z psychologického a sociologického hľadiska prirodzene bytosť náboženská, má potrebu smerovať k tomu, čo ho presahuje. Vyučovací predmet náboženstvo/náboženská výchova má preto opodstatnenú úlohu v celistvom ponímaní výchovy na škole. Predmet umožňuje žiakom formulovať otázky týkajúce sa základných životných hodnôt, postojov a konania konfrontovať ich s vedecky a nábožensky (kresťansky) formulovanými pohľadmi na svet, hľadať svoju vlastnú životnú hodnotovú orientáciu“ (Hurajtová et al., 2010, s. 31).

3.2 Všeobecný cieľ predmetu

Edgar Korherr (In Muchová, 2009) vidí hlavný cieľ náboženskej výchovy v pomoci pri nachádzaní identity dospelujúceho človeka. Ďalej uvádza, že je to určitý pokus scitlivieť človeka, aby neuviazol len v popredí sveta, ale aby vnímal i jeho pozadie. Dieťa tak podľa neho nekonfrontuje skúsenosti len so sakrálnym svetom, ale každá skúsenosť je významná pre hľadanie jeho vlastnej identity rovnako ako pre jeho vieru.

Vychádzajúc z dokumentov cirkvi v koncepcii projektu nového kurikula školského predmetu katolíckeho náboženstva rozlišujeme školské vyučovanie a katechézu vo farnosti a rodine. Všeobecné direktorium pre katechézu (1999, s. 75) uvádza: *„Je preto potrebné, aby školské vyučovanie náboženstva figurovalo ako školský predmet s tými istými požiadavkami systematickosti a prísnosti, ako je to pri ostatných predmetoch. Má predkladať kresťanské poslanstvo a kresťanskú udalosť s tou istou serióznosťou a hĺbkou, s akou iné disciplíny predkladajú svoje poznatky. Neumiestňuje sa však povedľa nich ako niečo doplnkové, ale v potrebnom interdisciplinárnom dialógu“.*

Katechéza má svoj pôvod vo vyznaní viery a k vyznaniu viery vedie, je teda zameraná na tých, ktorí vstúpili do cirkvi a chcú si prehľbovať svoju vieru. Realizuje sa vo farnosti a v rodine, v prostredí, kde sa viera žije a slávi (Všeobecné direktorium pre katechézu, 1999).

O učiteľovi náboženstva/náboženskej výchovy sa nedá hovoriť ako o odborníkovi, ktorý sa obmedzuje iba na systematické sprostredkovanie vedomostí v škole, ale treba sa na neho pozeráť ako na vychovávateľa, čiže osobu, ktorá človeka formuje. Jeho úloha značne prevyšuje úlohu obyčajného vyučujúceho, hoci ju, samozrejme, nevylučuje. Na vyučovanie sa u neho vyžaduje zodpovedajúca profesionálna príprava. To je základ, bez ktorého nemožno výchovne pôsobiť. Odbornosť vychovávateľa sa vyznačuje osobitným charakterom, ktorý v osobe katolíckeho vychovávateľa dosahuje najväčšiu hĺbku, a tým je sprostredkovanie pravdy. Pre vychovávateľa každá pravda vychádza vždy z jedinej Pravdy a sprostredkovanie pravdy ako zmyslu svojho profesijného života je pre neho podstatnou zvláštnou účasťou na prorockom poslaní Krista, v ktorom učiteľ pokračuje svojou pedagogickou činnosťou.

Všestranňý rozvoj človeka ako cieľ výchovy zahŕňa:

- rozvoj všetkých schopností vychovávaného,
- prípravu na jeho profesijný život,
- etické a spoločenské formovanie,
- otvorenosť voči transcendentnu,
- náboženskú výchovu (Katolícky laik ako svedok viery v škole, 2003).

Vyučovanie náboženstva je pre školu všeobecne typické, lebo má za cieľ formovať človeka v jeho základných dimenziách, medzi ktoré patrí aj religiozita. Vyučovanie náboženstva v škole je skutočne právom (s relatívnou povinnosťou) žiakov a rodičov a pre formovanie človeka (aspoň v prípade katolíckeho náboženstva) veľmi dôležitým nástrojom na dosiahnutie adekvátnej syntézy viery a kultúry, ako už bolo skôr zdôraznené. Práve preto by malo byť vyučovanie katolíckeho náboženstva, ktoré je oddelené od katechézy a súčasne ju dopĺňa, povinné na všetkých školách (Katolícky laik ako svedok viery v škole, 2003).

Školské vyučovanie náboženstva ponúka zodpovedný životný štýl na základe kresťanského poslania. Umožňuje konfrontovať sa s veľkými existenčnými otázkami človeka a hľadať na ne odpovede. Ide o službu spoločnosti, kde cirkev prostredníctvom školského vyučovania náboženstva pomáha spoločnosti v preventívnom systéme výchovy detí a mladých ľudí. Na základe rozlíšenia školského vyučovania od katechézy sú uplatnené princípy náboženskej pedagogiky v kurikule školského vyučovania. Tvorba rámcového vzdelávacieho programu, metodických príručiek, pracovných zošitov a učebníc vychádza z princípov náboženskej pedagogiky, ktoré sú v súlade s požiadavkami na školské vyučovanie katolíckeho náboženstva (tento smer sa vyvíja od II. vatikánskeho koncilu, je v súlade s učením cirkvi).

Vyučovací predmet náboženstvo/náboženská výchova sa zameriava na pozitívne ovplyvnenie hodnotovej orientácie žiakov tak, aby sa z nich stali slušní ľudia s vysokým morálnym kreditom, ktorých hodnotová orientácia bude prínosom pre ich osobný a rodinný život i pre život spoločnosti.

Náboženstvo/náboženská výchova je výchovou k zodpovednosti voči sebe, voči iným jednotlivcom i celej spoločnosti. Učí žiakov kriticky myslieť, nenechať sa manipulovať, rozumieť sebe, iným ľuďom a svetu, v ktorom žijú.

Zároveň výučba predmetu nadväzuje na ďalšie spoločenskovedné predmety, umožňuje žiakom ozrejmiť si morálny pohľad na mnohé témy otvorenej spoločenskej diskusie. Učí žiakov rozlišovať medzi tým, čo je akceptované spoločnosťou, a tým, čo je skutočne morálnym dobrom pre jednotlivca i pre celú spoločnosť.

3.3 Charakteristika obsahu učiva predmetu náboženstvo/ náboženská výchova

Katolícke pedagogické a katechetické centrum, n. o., vypracovalo projekt nového kurikula predmetu katolícke náboženstvo/náboženská výchova.

Prehodnotením cieľov v pôvodných osnovách tím tvorcov vypracoval v projekte nových učebných osnov zmenu štruktúry obsahu učiva v jednotlivých ročníkoch stanovením špecifických cieľov (kognitívnych, afektívnych, psychomotorických) so zreteľom na celistvú výchovu žiaka. Pôvodná štruktúra lineárnych učebných osnov náboženstva/náboženskej výchovy z roku 1992 vychádzala z predpokladu, že prvé ohlasovanie detí prebieha v rodine, predpokladala náboženskú skúsenosť, preto bola zostavená pastoračná koncepcia školského vyučovania katolíckeho náboženstva.

Pre súčasnú situáciu spoločnosti, kde absentuje náboženská skúsenosť v rodine, je „porevolučná“ koncepcia nevyhovujúca, pretože obsahy učiva jednotlivých ročníkov boli spracované monotematicky. Tieto monotematické bloky v ročníkoch na seba nenadväzovali a systematicky sa neprehľbovali v nasledujúcich ročníkoch.

Nové kurikulum predmetu katolícke náboženstvo kladie dôraz na žiaka a rozvinutie jeho kompetencií, ktoré sú potrebné na jeho osobný život a život v spoločnosti. Vo výchovno-vzdelávacom procese vznikla potreba nového systému vzdelávania, čo si vyžaduje aj zmenu štruktúry učebných osnov. Ako najvhodnejšia sa javí špirálová štruktúra učebných osnov, ktorá je kombináciou cyklickej štruktúry s lineárnou. Špirálové usporiadanie obsahu učiva umožňuje postupné prehľbovanie učiva v nasledujúcich ročníkoch vždy na náročnejšej úrovni. Opätovný návrat k dôležitým témam vychádza z požiadavky veku (s pribúdajúcim vekom sa žiak konfrontuje s novými situáciami, ktoré mu život prináša), potreby uistenia (upevnenie a prehĺbenie

pravdy), žiaci sa postupnými krokmi učia aplikovať náboženské pravdy vo svojom osobnom živote (otvárajú sa pre životnú cestu viery).

V lineárnej štruktúre je potrebné rozdelenie obsahov učiva predmetu na podstatné línie, ktoré v nasledujúcich ročníkoch prehĺbujú kognitívne, afektívne a psychomotorické ciele potrebné na osvojenie kľúčových kompetencií žiakov. Nové kurikulum predmetu rozdeľuje obsah učiva lineárnych oblastí na tri rozmery:

1. Trojičný rozmer (spoznávanie Trojjediného Boha prostredníctvom *Svätého písma*, tradície a učenia cirkvi),
2. Kristocentrický rozmer (vykupiteľské dielo Ježiša Krista),
3. Rozmer spoločenstva (biblické dejiny, dejiny cirkvi, dejiny človeka a ľudstva, poslanie človeka v ľudskej spoločnosti a v spoločenstve Božieho ľudu).

Uvedené lineárne oblasti budeme prehľbovať v špirále, ktorú tvorí trinásť úrovní. Základné lineárne oblasti sa opakujú v celej špirále, výsledkom čoho je postupné rozširovanie učiva a jeho prehľbovanie primerane veku žiakov. Obsah učiva predstavuje dejiny spásy, je zameraný na osobné dejiny spásy vychovávaného. Dejiny spásy sú rozvíjané v špirále cez postojovú orientáciu, ktorú zviditeľňuje ročníková téma. Predkladaný výber a usporiadanie ročníkových tém predstavuje cielenú výchovu k čnostiam. Poznávaním skutočnosti, ktorá nás presahuje, môže žiak rásť v plnej zrelosti osobnosti. (Hurajtová et al., 2010)

Narastanie špirály sa začína od uvedenia si žiaka, že je milovaný (1. ročník ZŠ) po objavenie poslanca žiť život v láske – stotožniť sa so životným štýlom kresťana (4. ročník ZŠ).

Prvý ročník ZŠ je zameraný na radosť zo života. Prvák cez radosť a nadšenie zo všetkého stvoreného spoznáva toho, kto ho nekonečne miluje.

Len ten, kto si je vedomý toho, že je milovaný, učí sa dôverovať (2. ročník ZŠ). Cesta dôvery vedie k viere. Komu človek dôveruje, tomu začína veriť (3. ročník ZŠ).

Viera prináša do života nádej (4. ročník ZŠ). Štvrták začína pravidelne pristupovať k sviatosti zmierenia s Bohom, ktorá mu prináša do života novú nádej.

Kto žije s nádejou, otvára sa životu – je schopný viesť dialóg s človekom i s Bohom. Dialóg skvalitňuje jeho život (5. ročník ZŠ).

V dialógu s Tým, ktorý nás presahuje, objavujeme pravdu – pravdu o svete, o človeku i o Bohu (6. ročník ZŠ).

Pravda človeka oslobodzuje (7. ročník ZŠ).

Len vnútorne slobodný človek si je vedomý svojej dôstojnosti, ktorú objavuje v Bohu (8. ročník ZŠ).

Slobodný človek vedomý si hodnoty človeka je schopný a ochotný niesť zodpovednosť nielen za seba, ale aj za iných (9. ročník ZŠ).

Stredoškólák si začína sám vyberať a budovať vzťahy, za ktoré nesie zodpovednosť (1. ročník SŠ).

Určuje si svoj rebríček hodnôt. Vyberá si, s ktorými hodnotami sa stotožní (ktoré prijíma od rodičov a ostatných vychovávateľov) a ktoré vyselektuje (2. ročník SŠ).

Mladý človek hľadá svoju identitu. Zodpovedným budovaním vzťahov, výberom pravých hodnôt objavuje svoju identitu (3. ročník SŠ).

Kto si je vedomý svojej identity v tom, kto ho presahuje, objavuje poslanie človeka žiť život v láske – v hlbokom vzťahu s ľuďmi i s Bohom (4. ročník SŠ, 1. ročník nadstavbového štúdia pre absolventov 3-roč. učebných odborov).

Mladý človek, ktorý sa rozhodol žiť život v jednote s Bohom a ľuďmi, stotožňuje svoje presvedčenie a postoje s kresťanským učením (5. ročník SŠ, 2. ročník nadstavbového štúdia pre absolventov 3-roč. učebných odborov). (Hurajtová et al., 2010)

Projekt nového kurikula predmetu katolíckeho náboženstva uplatňuje:

- princíp celistvosti,
- princíp nábožensko-didaktickej hermeneutiky,
- princíp stredu,
- princíp práce s kresťanskými symbolmi
- princíp opakovanosti (špirálový).

Analýza situácie vo svete a cirkvi prináša tri cesty ohlasovania evanjelia:

- o viere (religionistika – učenie o náboženstve),
- **k viere (školské vyučovanie s prvkami katechézy – oslovenie, kontakt)**
 - po II. vatikánskom koncile sa začína rozvíjať náboženská pedagogika,
- vo viere (katechéza vo farnosti a v rodine). (Hurajtová et al., 2010)

V kontexte zmien myslenia spoločnosti je potrebné, aby školské vyučovanie náboženstva:

- akceptovalo výzvy II. vatikánskeho koncilu,
- reagovalo na zmeny v spoločnosti,
- používalo zrozumiteľnú reč súčasného človeka,
- sprevádzalo na ceste objavovania posolstva Božieho slova,
- rešpektovalo originalitu dieťaťa, mladého človeka, dospelého,
- prepájalo poznatky z iných vedných disciplín (pedagogiky, psychológie, sociológie, histórie atď.). (Hurajtová et al., 2010)

Každý ročník má stanovený ročníkový symbol. Symbol chlieb je rozvíjaný v každom ročníku. Nové kurikulum predmetu katolícke náboženstvo uplatňuje princíp práce so symbolmi, ktorý vychádza z požiadavky uvádzania žiakov do symbolickej komunikácie na hodinách školského vyučovania katolíckeho náboženstva. Uvádzanie do symbolickej komunikácie je predpokladom porozumenia biblickej reči a liturgickej reči. Symboly nie sú samostatným obsahom (samostatnou témou), ale sú obsahom v obsahu – pomáhajú lepšiemu pochopeniu Božích právd.

Nové kurikulum zohľadňuje rozbehnutú reformu školstva, ktorej ťažiskom je dôsledné prebudovanie obsahu vzdelávania tak, aby zodpovedal skutočným potrebám žiakov a rešpektoval moderné vzdelávacie trendy na všetkých typoch škôl.

Obsah učiva je rozdelený na rámcové (základné) – povinné učivo, ktorého časová dotácia je zredukovaná na 70 % a prehľbujúce učivo na 30 %. Ciele nových učebných osnov kladú dôraz na osvojenie kompetencií u žiakov, ktoré sú potrebné pre život. Na to, aby došlo k efektívnemu osvojovaniu si kľúčových kompetencií, je potrebná najmä zásadná zmena štruktúry obsahu a celého procesu edukácie, výchovno-vzdelávacích metód a stratégií od predškôľakov po maturantov smerom k aktívnemu zapojeniu žiaka do procesu učenia, ktoré je založené na skúsenosti a zároveň je prepojené so životom.

V prílohe uvádzame vzor spracovania predmetu náboženstvo/náboženská výchova do školských vzdelávacích programov pre 5. ročník ZŠ.

Školské vyučovanie náboženstva je sprevádzanie na ceste:

- spoznávania Boha,
- hľadania a spoznávania Toho, ktorý nás presahuje prirodzeným svetlom rozumu,
- postupného vovádzania do tajomstva (neoddeľovaním profánneho od sakrálneho),
- hľadania zmyslu života (kladenia si existenciálnych otázok, hľadania odpovedí).

Školské vyučovanie kladie dôraz na prepájanie súvislostí – platí to pre všetky predmety. Preto je potrebné, aby školské vyučovanie náboženstva bolo v súlade s učením cirkvi, ako aj s poznatkami profánnych vied. Učenie v súvislostiach vychováva ku kritickému mysleniu – učí žiakov zdôvodniť, kriticky zhodnotiť pozitíva a negatíva, príčiny, následky (je to cesta prevencie proti manipulácii), učí žiakov prepájať informácie z rôznych vedných disciplín. Prepájaním súvislostí medzi jednotlivými teologickými disciplínami sa zaoberá „integrálna teológia“.

Tento edukačný proces vedie k štandardizácii základného edukačného obsahu potrebného k schopnosti chápať pravdy v súvislostiach.

Nové kurikulum oslovuje učiteľa katolíckej výchovy, aby sa stal pre žiaka sprievodcom na ceste objavovania stálej aktuálnosti Božích právd. V ňom je vytvorená a schválená následná štruktúra obsahu pre jednotlivé ročníky vo všetkých vzdelávacích stupňoch, kde sa na školách realizuje výučba uvedeného povinne voliteľného predmetu.

Učivo predmetu obsahuje tieto ročníkové témy a ročníkové ciele:

Pre základné školy

1 ročník

Téma roka: Cesta lásky

Cieľ roka: Spoznávať lásku milujúceho Boha Otca k svetu a človeku. Vytvárať si pozitívny vzťah k Bohu, ľuďom a svetu. Osvojiť si vonkajšie prejavy lásky.

2. ročník

Téma roka: Cesta dôvery

Cieľ roka: Reprodukovať Boží zákon a biblické príbehy ľudí, ktorí dôverovali

Bohu. Budovať postoj dôvery k Bohu. Pestovať návyk postojov otvorenosti pre dôverný vzťah s Bohom a s človekom.

3. ročník

Téma roka: Cesta viery

Cieľ roka: Spoznať cestu viery Božieho ľudu v trojjediného Boha. Rozvíjať vieru v Boha formáciou svedomia. Budovať postoj viery v trojjediného Boha.

4. ročník

Téma roka: Poznávanie nádeje

Cieľ roka: Spoznávať nádej pochádzajúcu od Boha. Oceniť potrebu nádeje pre osobný život. Formovať čnosť nádeje prostredníctvom sviatosti, modlitby a účasti na liturgickom slávení.

5. ročník

Téma roka: Poznávanie cez dialóg

Cieľ roka: Spoznávať spôsoby komunikácie Boha s ľuďmi. Nadchnúť sa pre komunikáciu s Bohom prostredníctvom sviatosti, liturgického slávania, čítania Božieho slova. Prostredníctvom komunikácie sa približovať k Bohu a k ľuďom.

6. ročník

Téma roka: Poznávanie pravdy

Cieľ roka: Spoznávať Božiu pravdu. Oceniť nemeniteľnosť pravdy pochádzajúcej z Božej múdrosti. Orientovať svoj život na život v pravde. Praktizovať život v pravde podľa hlasu svedomia.

7. ročník:

Téma roka: Sloboda človeka

Cieľ roka: Poznať hranice osobnej slobody. Vnímať oslobodzujúcu silu Ježiša Krista. Osvojiť si návyky kresťanského životného štýlu.

8. ročník:

Téma roka: Dôstojnosť človeka

Cieľ roka: Definovať pôvod práva človeka na život, dôstojnosť a úctu. Vnímať osobnú hodnotu človeka. Interiorizovať kresťanské postoje a hodnoty.

9. ročník

Téma roka: Zodpovednosť človeka

Cieľ roka: Posúdiť hodnotu zodpovednosti. Uvedomiť si osobnú zodpovednosť za seba a iných. Formovať návyk kresťanského životného štýlu v rodin-
nom a spoločenskom živote. (Hurajtová et al., 2010)

Pre stredné školy

1. ročník

Téma roka: Vzťahy a zodpovednosť

Cieľ roka: Spoznávaním identity človeka reflektovať vlastnú identitu. Uvedomiť si dôležitý význam rozhodnutia pre vlastný svetonázorový postoj.

V trojičnom rozmere budovať ľudský rozmer vzťahov ako naplnenie zmyslu života. Prehlbovať medziľudské vzťahy cez skvalitnenie komunikácie.

2. ročník

Téma roka: Hodnoty a rozhodnutia

Cieľ roka: Objavovať hodnotu človeka stvoreného na Boží obraz. Zdôvodniť potrebu budovania plnohodnotného života. Formovať návyk kritického myslenia a hodnotenia pozitívnych aj negatívnych javov v spoločnosti i cirkvi. Oceniť úlohu cirkvi pri odovzdávaní hodnôt.

Vnímať potrebu vlastnej angažovanosti na vytváraní Európy s ľudskou tvárou. Nadobudnúť základné zručnosti interiorizácie kresťanských hodnôt.

3. ročník

Téma roka: Identita a poznanie

Cieľ roka: Zdôvodniť pôvod dôstojnosti človeka podľa učenia cirkvi. V príbe-
hoch zdôrazňujúcich identitu veriaceho človeka v *Starom zákone* a v *Novom
zákone* objavovať vlastnú identitu. Rozvíjať postoje v duchovnom rozmere
človeka.

4. ročník

Téma roka: Láska a život

Cieľ roka: Prehlbovať vedomosti o sociálnej náuke cirkvi a o živote v spo-
ločnosti. Objavovať dar lásky v človeku. Interiorizovať hodnotu nezištnej
lásky konaním dobra druhým. (Hurajtová et al., 2010)

Postupy a charakteristika výučby predmetu

Výučba predmetu náboženstvo/náboženská výchova má byť zaujímavá a sti-
mulujúca. Má žiakov učiť riešiť praktické otázky osobného a spoločenského
života na základe morálnych princípov, ktoré sú nemenné. Výučba má žiakov
aktivizovať a pripraviť na život v spoločnosti, ktorá môže kultúrne rásť len
aktivitou uvedomelých a zodpovedných občanov s vysokým morálnym
kreditom. Vychováva nielen svojím obsahom učiva, ale aj klímou triedy. Klí-
ma jednotlivých tried vytvára klímu celej školy.

Výučba predmetu cielene posilňuje triednu i školskú klímu. Metódy a formy práce vyplývajú zo vzdelávacích a výchovných potrieb žiakov, z ich veku a životných skúseností. Odporúča sa využívať aktivizujúce vyučovacie metódy, vhodné projektové vyučovanie v spolupráci so všeobecnovzdelávacími predmetmi. Pred začatím výučby je potrebné, aby sa učiteľ dobre oboznámil s celým vzdelávacím obsahom učiva predmetu, aby poznal učivo iných všeobecnovzdelávacích predmetov alebo na strednej škole aj odborných spoločenskovedných predmetov. (Hurajtová et al., 2010)

3.4 Tematické výchovno-vzdelávacie plány predmetu náboženstvo/náboženská výchova

Tematické výchovno-vzdelávacie plány (ďalej len tematické plány) sú podľa § 11, ods. 3, písm. z) zákona č. 245/2008 Z. z. predpísanou pedagogickou dokumentáciou školy. Tematický plán je pedagogický dokument učiteľa, ktorý sa po odporúčaní v predmetovej komisii a schválení riaditeľom školy stáva záväzný na vyučovanie príslušného učebného predmetu. Tematický plán je považovaný za individuálnu učebnú osnovu učiteľa, ktorá zachytáva učivo jedného ročníka časovo rozvrhnuté do vyučovacích jednotiek pre konkrétnu vzdelávaciu skupinu (triedu) na jeden školský rok.

Tematické plány nenahrádzajú iné pedagogické dokumenty (učebné osnovy, vzdelávacie štandardy) alebo písomnú prípravu na hodinu. Ich tvorba je výsostným právom, ale aj povinnosťou učiteľa. Jadro plánovacej činnosti učiteľa v horizonte školského roka tvorí predovšetkým časové a tematické rozvrhnutie učiva prostredníctvom tematického plánu.

Práve tematický plán usmerňuje učiteľov k uvedomeniu si perspektívnych cieľov výučby na základe poznania učebných osnov, vzdelávacích štandardov. Obe činnosti nachádzajú svoje vyjadrenie vo formalizovanej podobe:

- učebná osnova učebného predmetu na celý stupeň vzdelávania (dlhodobé projektovanie),
 - tematický výchovno-vzdelávací plán (strednodobé projektovanie),
 - denná (písomná) príprava na vyučovanie (krátkodobé projektovanie).
- (Pavlov, 2008, s. 51)

V školskej praxi sa pri tvorbe a využití tematických plánov (TP) učiva stretávajú s určitými negatívami. Pavlov (2008) ich špecifikuje takto:

- TP sa prepisujú každý školský rok bez ohľadu na diskusiu v predmetovej komisii o ich aktuálnej zmene (zostávajú v pôvodne vypracovanej podobe – ako minulý školský rok – až do nasledujúcich zmien učebných osnov),
- TP majú podobu názvov vyučovacích hodín, bez vymedzenia ďalších náležitých pedagogických komponentov,
- TP má každý vyučujúci vlastné, sám si určuje ich štruktúru a obsah bez ohľadu na koordináciu postupu s ostatnými vyučujúcimi,
- TP majú všetci vyučujúci príslušného predmetu rovnaké bez ohľadu na špecifiká, ktoré by chceli v cieľoch a obsahu zohľadniť vo vyučovaní,
- TP a proces ich tvorby nevytvára podmienky na diskusiu o skvalitňovaní ich formálnej a obsahovej stránky, cieľov a obsahu výučby,
- TP slúžia len ako nástroj kontroly zo strany inšpekcie, vedenia školy, metodického združenia, predmetovej komisie porovnaním aktuálneho zápisu v triednej knihe,
- riaditelia škôl a inšpekčné orgány často jednostranne zdôrazňujú formu, štruktúru a rozsah TP, pričom zabúdajú, že ide iba o prostriedok a nie cieľ učiteľovej práce.

Uvedené negatívne postrehy sa vyskytujú aj v pedagogickej praxi učiteľov náboženstva, náboženskej výchovy. Tematické plány často nezohľadňujú vedomostné zloženie triedy (vyučujúci v paralelných triedach má rovnaký TP pre obidve skupiny), špecifiká jednotlivých regiónov (možnosť využitia disponibilných hodín predmetu pri vyššej časovej dotácii na prehĺbenie a upevnenie učiva z oblasti sviatostného života, patrónov jednotlivých farností, významných cirkevných dejateľov, sakrálnych pamiatok ap.). Na cirkevných školách, kde je minimálne 2-hodinová časová dotácia predmetu náboženstvo/náboženská výchova, je najlepšia možnosť vyšpecifikovať TP na každú vyučovaciu hodinu so zakomponovaním uvedených skutočností. Tematické plánovanie je jednou z najnáročnejších projekčných činností učiteľa, pretože v čase jeho tvorby ešte nepozná všetky podmienky, ktoré môžu ovplyvniť pedagogickú situáciu. Učiteľ ho často tvorí na základe neúplných informácií a predpokladá, že tematický plán bude v priebehu školského roka ešte neraz upravovať.

Prax v školách je v súčasnosti často taká, že tvorbe tematických plánov venujú predmetové združenia a predmetové komisie ako profesijné orgány veľmi málo času a produktívnej diskusie. Tematické plány a postup v ich príprave sa podceňujú spravidla aj preto, že ich učitelia vypracovávajú v časovom strese v priebehu prvých septembrových týždňov bez dôkladnej diagnostiky pridelených tried, inovovaných učebných osnov, učebníc ap. Musíme konštatovať, že mnohým učiteľom pri tvorbe uvedených dokumentov chýbajú potrebné pedagogické zručnosti najmä v projektovaní výučby (formulácie špecifických cieľov, didaktická analýza učiva).

Tvorba TP je pre učiteľov náboženstva/náboženskej výchovy uľahčená tým, že pedagógovia majú k dispozícii metodické príručky pre jednotlivé ročníky, kde sú detailne prepracované návrhy na odučenie vyučovacích hodín s využitím rozsiahleho množstva didaktických metód, foriem a pomôcok.

Postup pri tvorbe tematického plánu (Pavlov, 2012, s. 53):

- vypracovať analýzu výsledkov vyučovania a plnenia tematických plánov učiva v predchádzajúcom školskom roku,
- zoznámiť sa s Pedagogicko-organizačnými pokynmi MŠVVaŠ SR, novými (inovovanými) učebnými osnovami, vzdelávacími štandardmi v rámci ŠVP, usmerneniami k metodike výučby,
- zoznámiť sa s učebnými osnovami príbuzných predmetov,
- poznať organizáciu školského roka a prispôbiť jej časový rozsah učiva,
- poznať žiakov tried (triedy), ich učebné predpoklady a výsledky,
- formulovať na základe cieľov výučby učebného predmetu (kľúčových kompetencií) v učebnej osnove vzdelávacie (výkonové) štandardy vyučovania tematických celkov (podľa taxonomií),
- uskutočniť didaktickú analýzu učiva tematických celkov (základné učivo v podobe obsahového štandardu),
- projektovať mimovyučovacie aktivity (exkurzie...),
- vytvoriť súbor nástrojov na preverovanie a hodnotenie učebných výsledkov žiakov v učive tematických celkov (didaktické testy, projekty a pod.) podľa výkonových štandardov,
- prerokovať navrhovaný tematický plán v metodickom združení, predmetovej komisii a odporúčať ho vedeniu školy na schválenie,
- monitorovať realizáciu tematického plánu učiva (poznámky) v priebehu celého školského roka.

Do formálnej štruktúry tematických plánov nie je potrebné zaraďovať aj metódy, formy a prostriedky výučby (vo vzťahu k príslušnému tematickému celku), pretože plnia svoju úlohu ako nástroje operatívneho projektovania výučby (denná príprava na vyučovanie).

3.5 Hodnotenie učebnej činnosti žiakov

V ŠVP je predmet náboženstvo/náboženská výchova povinne voliteľný v alternácii s etickou výchovou, teda žiak (resp. rodič) má možnosť prihlásiť sa na uvedený predmet spravidla v mesiaci jún na ďalší školský rok. Každý povinný predmet v ŠVP sa hodnotí, teda hodnotia sa výstupy konkrétneho žiaka na základe spracovaných kritérií hodnotenia, ktoré vychádzajú z metodického pokynu MŠVVaŠ SR č. 21/2011 na hodnotenie a klasifikáciu žiakov stredných škôl a z metodického pokynu MŠVVaŠ SR č. 22/2011 na hodnotenie a klasifikáciu žiakov základných škôl, ktorý v článku 1 uvádza tieto **zásady hodnotenia**:

- (1) Hodnotenie žiaka je nevyhnutná súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorá má informatívnu, korekčnú a motivačnú funkciu.
- (2) Žiak sa v procese výchovy a vzdelávania hodnotí priebežne a celkovo a má právo dozvedieť sa spôsob a výsledok hodnotenia.
- (3) Hodnotenie žiaka sa vykonáva klasifikáciou, slovným hodnotením alebo kombináciou oboch. O spôsobe hodnotenia jednotlivých vyučovacích predmetov rozhodne riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade.
- (4) Klasifikácia je jednou z foriem hodnotenia, ktorej výsledky sa vyjadrujú určenými piatimi stupňami. Na vysvedčeníach s klasifikáciou sa slovný komentár za príslušný polrok nedopĺňa.
- (5) Slovné hodnotenie je jednou z foriem hodnotenia, ktorého výsledky v jednotlivých predmetoch prípravného ročníka, nultého ročníka, 1. – 4. ročníka sa vyjadrujú slovne štyrmi stupňami; vysvedčenie so slovným hodnotením sa môže doplniť slovným komentárom za príslušný polrok.
- (6) Kombinácia klasifikácie a slovného hodnotenia je forma hodnotenia, v rámci ktorej sa výsledky niektorých vyučovacích predmetov vyjadrujú stupňom klasifikácie a niektoré sa vyjadrujú slovne. Kombinované hodnotenie sa odporúča využiť aj v rámci toho istého predmetu pri prechode

zo slovného hodnotenia na klasifikáciu. Učiteľ postupne dopĺňa slovné komentáre známku, a tak pripravuje žiakov na zmenu kvantifikátora.

(7) Vo výchovno-vzdelávacom procese sa uskutočňuje priebežné a celkové hodnotenie:

- *priebežné hodnotenie* sa uskutočňuje pri hodnotení čiastkových výsledkov a prejavov žiaka na vyučovacích hodinách, má hlavne motivačný charakter; učiteľ zohľadňuje vekové a individuálne osobitosti žiaka a prihliada na jeho momentálnu psychickú i fyzickú disponovanosť,
- *celkové hodnotenie* žiaka v jednotlivých vyučovacích predmetoch sa uskutočňuje na konci I. a II. polroka v školskom roku a má čo najobjektívnejšie zhodnotiť úroveň vedomostí, zručností a návykov v danom vyučovacom predmete.

(8) V procese hodnotenia učiteľ uplatňuje primeranú náročnosť, pedagogický takt voči žiakovi, rešpektuje práva dieťaťa a správa sa voči nemu humánne. Predmetom hodnotenia vo výchovno-vzdelávacom procese sú najmä učebné výsledky žiaka, ktoré dosiahol vo vyučovacích predmetoch v súlade s požiadavkami vymedzenými v učebných osnovách, osvojené kľúčové kompetencie, ako aj usilovnosť, osobnostný rast, rešpektovanie práv iných osôb, ochota spolupracovať a správanie žiaka podľa školského poriadku. Hodnotenie slúži ako prostriedok pozitívnej podpory zdravého rozvoja osobnosti žiaka.

(9) Pri hodnotení výsledkov práce žiaka sa postupuje v súlade s:

- výchovno-vzdelávacími požiadavkami vzdelávacích programov,
- požiadavkami na rozvoj všeobecných kompetencií,
- učebnými plánmi, učebnými osnovami a štandardmi.

Uvedené zásady platia pre všetky povinné predmety, ktoré sa vyučujú v školách na základe ŠkVP. Ešte aj dnes sa stretávame v školskej praxi, že predmet náboženstvo/náboženská výchova sa nehodnotí v zmysle opísaných zásad, ale hodnotí sa jednoslovne slovom *absolvoval*, resp. *neabsolvoval*. Takýto spôsob hodnotenia je v rozpore s uvedenými metodickými pokynmi, čo dokumentuje aj článok III. uvedeného metodického pokynu, kde v bode 13 objasňuje:

(13) Žiakovi, ktorý je v niektorom vyučovacom predmete neklasifikovaný (nehodnotený), sa na vysvedčení a v katalógovom liste uvádza namiesto klasifikačného stupňa alebo slovného hodnotenia slovo:

- a) **absolvoval**, ak sa žiak aktívne zúčastňoval na vyučovacom procese daného predmetu alebo ak bol žiak prítomný na vyučovacej hodine, aj keď zo závažných objektívnych dôvodov nepracoval,
- b) **neabsolvoval**, ak žiak zo závažných dôvodov nemohol vykonávať požadované intelektuálne a motorické činnosti, a preto sa na vyučovacom predmete ospravedlnene nezúčastňoval,
- c) **neabsolvoval**, ak žiak na vyučovacej hodine nepracoval, nevie uplatniť svoje vedomosti a zručnosti ani na podnet učiteľa; celkové hodnotenie takého žiaka je neprospeš.

V rámci ŠkVP v jednotlivých školách by mali byť na hodnotenie predmetov spracované kritériá hodnotenia, na základe ktorých sa merajú výkony žiakov na konci hodnotiacich období.

Hodnotenie patrí k najnáročnejším činnostiam učiteľa. Aby sme mohli čo možno najobjektívnejšie vyhodnocovať vývoj, učenie a prácu každého žiaka, potrebujeme ovládať množstvo postupov a mať značné znalosti a skúsenosti v uvedenej problematike. Skôr než sa začneme zaujímať o konkrétne postupy hodnotenia, je potrebné položiť si otázku: ***Načo hodnotenie slúži? Čo je jeho hlavným cieľom a zmyslom?*** To, ako rozumieme zmyslu hodnotenia, pochopiteľne veľmi výrazne ovplyvňuje stratégie, ktoré pri hodnotení žiakov vo výučbe využívame (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 111).

Hodnotenie žiaka v predmete náboženstvo/náboženská výchova

Vo vyučovacom predmete náboženstvo/náboženská výchova pri priebežnej klasifikácii učiteľ hodnotí očakávané výstupy stanovené vo výkonovom štandarde v príslušnom ročníku alebo v cieľoch učebných osnov, prípravu na vyučovanie (domáce úlohy), riešenie teoretických a praktických úloh.

Pri súhrnnej klasifikácii hodnotí:

- a) učebné výsledky žiaka, ktoré dosiahol vo vyučovacom predmete v súlade s požiadavkami vymedzenými v učebných osnovách,
- b) osvojené kľúčové kompetencie,
- c) stupeň tvorivosti a samostatnosti prejavu,
- d) osvojenie potrebných vedomostí, skúseností, zručností a ich tvorivú aplikáciu,
- e) usilovnosť a vzťah žiaka k činnostiam v edukačnom procese,
- f) snahu o rozvoj svojich kompetencií.

Stupňom 1 – výborný sa žiak klasifikuje, ak dosahuje konkrétne výstupy stanovené vo výkonovom štandarde, očakávané kompetencie a ciele vzdelávania pohotovo, v určenom čase, s výrazným podielom samostatnej práce alebo len s minimálnou pomocou učiteľa. V činnostiach je aktívny, naplno využíva svoje osobné predpoklady. Pri riešení teoretických a praktických úloh preukazuje svoju autentickosť, kreativitu a originalitu. V prípade potreby je schopný v plnej miere nachádzať a používať medzipredmetové vzťahy a súvislosti. Má záujem a snahu o rozvíjanie svojich kompetencií. Vie pohotovo zaujať postoj k požadovaným záležitostiam a aktívne vyjadriť svoj vlastný názor. Na vyučovanie sa pripravuje a plní zadané úlohy, naplno využíva svoje schopnosti, možnosti a rezervy.

Stupňom 2 – chválitebný sa žiak klasifikuje, ak je v činnostiach aktívny, využíva svoje osobné predpoklady. Pri riešení teoretických a praktických úloh preukazuje menšiu mieru autenticnosti, kreativity a originality. Stanovené výstupy v určenom čase dosahuje s malou pomocou učiteľa. V prípade potreby je schopný nachádzať a používať medzipredmetové vzťahy a súvislosti. Prejavuje snahu rozvíjať svoje kompetencie. Vie zaujať postoj k požadovaným záležitostiam a vyjadriť svoj vlastný názor. Jeho príprava na vyučovanie a plnenie zadaných úloh má drobné nedostatky. Na vyučovaní sa snaží naplno využívať svoje schopnosti, možnosti a rezervy.

Stupňom 3 – dobrý sa žiak klasifikuje, ak je v činnostiach skôr pasívny, málo využíva svoje osobné predpoklady. Pri riešení teoretických a praktických úloh preukazuje nízku mieru autenticnosti, kreativity a originality. Stanovené výstupy dosahuje v dlhšom ako určenom čase a s výraznou pomocou učiteľa. Prejavuje čiastočný záujem o vyučovanie a rozvoj svojej osobnosti. Jeho vedomosti a zručnosti sú obmedzené, s problémami aplikuje medzipredmetové vzťahy a súvislosti. Ťažšie zaujíma postoj k požadovaným záležitostiam a s problémami vyjadruje svoj vlastný názor. Jeho príprava na vyučovanie a plnenie zadaných úloh má výrazné nedostatky. Svoje schopnosti, možnosti a rezervy využíva na vyučovaní len čiastočne a preukazuje len malú snahu o zlepšenie tohto stavu.

Stupeň 4 – dostatočný sa udeľuje výnimočne žiakovi, ktorý je na vyučovacích hodinách pasívny, nespupracuje. Pri riešení teoretických a praktických úloh neprejavuje autenticosť, kreativitu a originalitu. Stanovené výstupy dosahuje len pri výraznej pomoci učiteľa a za oveľa dlhší ako určený čas. Jeho vedomosti a zručnosti sú veľmi obmedzené, nedokáže aplikovať medzipredmetové vzťahy a súvislosti. Nevie zaujať postoj k požadovaným záležitostiam a vyjadriť svoj vlastný názor. Jeho príprava na vyučovanie trvalo preukazuje výrazné nedostatky. Svoje schopnosti, možnosti a rezervy využíva na vyučovaní len veľmi málo a nepreukazuje takmer žiadnu snahu o zlepšenie tohto stavu.

Stupeň 5 – nedostatočný sa udeľuje celkom výnimočne žiakovi, ktorý proklamatívne ignoruje výučbu, odmieta spolupracovať, jeho vedomosti a zručnosti sú nedostatočné. Nedosahuje žiadne stanovené výstupy, a to aj pri maximálnej pomoci a snahe učiteľa. Odmieta zaujať postoj k požadovaným záležitostiam a vyjadriť svoj vlastný názor. Na vyučovanie sa nepripravuje. Svoje schopnosti, možnosti a rezervy na vyučovaní nevyužíva; snahu o zlepšenie tohto stavu neprejavuje. (Gembalová, 2009)

V školskom vyučovaní predmetu náboženstvo/náboženská výchova sa **nehodnotí** účasť na liturgickom slávení v cirkvi, nakoľko školské vyučovanie náboženstva/náboženskej výchovy je ponuka pre život s cirkvou a nie kontrola života s cirkvou. Nehodnotí sa postoj k Bohu, ale k edukačnému procesu v predmete. (Gembalová, 2009)

Príloha

Návrh na spracovanie predmetu náboženská výchova do ŠkVP pre 5. ročník

Názov predmetu: náboženská výchova

Časový rozsah výučby: 1 hodina týždenne, spolu 33 vyučovacích hodín

Ročník: piaty

Škola: základná škola

Názov ŠkVP:

Kód a názov ŠVP:

Stupeň vzdelania:

Dĺžka štúdia:

Forma štúdia: denná

Vyučovací jazyk: slovenský

Charakteristika vyučovacieho predmetu

Vyučovací predmet náboženská výchova formuje v človeku náboženské myslenie, svedomie, náboženské vyznanie a osobnú vieru ako osobný prejav náboženského myslenia a integrálnej súčasti identity človeka. Ponúka mu prístup k biblickému posolstvu, k učeniu kresťanských cirkví a k ich tradíciám, ako aj možnosť života s cirkvou. Zameriava sa na pozitívne ovplyvnenie hodnotovej orientácie žiakov tak, aby sa z nich stali slušní ľudia s vysokým morálnym kreditom, ktorých hodnotová orientácia bude prínosom pre ich osobný a rodinný život i pre život spoločnosti. Náboženská výchova je výchova k zodpovednosti voči sebe, voči iným jednotlivcom i celej spoločnosti. Učí žiakov kriticky myslieť, nenechať sa manipulovať, rozumieť sebe, iným ľuďom a svetu, v ktorom žijú. Výučba predmetu zároveň nadväzuje na ďalšie spoločenskovedné predmety, umožňuje žiakom ozrejmiť si morálny pohľad na mnohé témy otvorenej spoločenskej diskusie. Učí ich rozlišovať medzi tým, čo je akceptované spoločnosťou, a tým, čo je skutočne morálnym dobrom pre jednotlivca i pre celú spoločnosť.

Ciele vyučovacieho predmetu

Predmet náboženská výchova umožňuje žiakom:

- o formulovať otázky týkajúce sa základných životných hodnôt, postojov a konania,

- konfrontovať ich s vedecky a nábožensky (kresťansky) formulovanými pohľadmi na svet,
- hľadať svoju vlastnú životnú hodnotovú orientáciu,
- formovať svedomie,
- prehľbovať medziľudské vzťahy cez skvalitnenie komunikácie,
- spoznávať spôsoby komunikácie človeka s Bohom,
- oceniť komunikáciu s Bohom prostredníctvom sviatosti, liturgického slávenia čítania Božieho slova,
- rozvíjať kritické myslenie hodnotením pozitívnych aj negatívnych javov v spoločnosti a v cirkvi.

Stratégia vyučovania

Pri voľbe vyučovacích metód a foriem prihliada učiteľ na usporiadanie obsahu vyučovania, vlastné činnosti a činnosti žiakov zacielené na dosiahnutie stanovených cieľov a kľúčových kompetencií žiakov. Voľba metód závisí od obsahu učiva, cieľov vyučovacej hodiny, vekových a iných osobitostí žiakov a materiálneho vybavenia.

Na vzbudenie záujmu žiakov o učebnú činnosť možno využiť *motivačné metódy*, ako je *motivačné rozprávanie* (približovanie obsahu učenia), *motivačný rozhovor* (aktivizovanie poznatkov a skúseností žiakov), *motivačný problém* (upútanie pozornosti prostredníctvom nastoleného problému), *motivačnú demonštráciu* (vzbudenie záujmu pomocou umeleckého diela).

Expozičné metódy je potrebné využívať v rámci vytvárania nových poznatkov a zručností. Odporúča sa *rozprávanie* (vyjadrovanie skúseností a aktívne počúvanie), *vysvetľovanie* (logické, systematické sprostredkovanie učiva), *rozhovor* (verbálna komunikácia formou otázok a odpovedí na vyjadrenie faktov, konvergentných a divergentných otázok, otázok na pozorovanie, posúdenie situácie, hodnotenie javov, rozhodovanie), *demonštračná metóda* (demonštrácia obrazov), *pozorovanie* (cielené systematické vnímanie objektov a procesov), *manipulácia s predmetmi* (práca so symbolom, didaktická hra).

Významné miesto majú *problémové metódy*, ako je *heuristická metóda* (učenie sa riešením problémov, ktoré je založené na vymedzení a rozbere problému, tvorbe a výbere možných riešení a na vlastnom riešení) a *projektová metóda* (riešenie projektu, komplexná praktická úloha, problém, téma, ktorej riešenie teoretickou aj praktickou činnosťou vedie k vytvoreniu určitého produktu).

Na realizáciu cieľov sú dôležité *aktivizujúce metódy*, z nich je vhodná *diskusia* (vzájomná výmena názorov, uvádzanie argumentov, zdôvodňovanie s cieľom riešenia daného problému), *filozofická diskusia* je efektívnym prostriedkom, ako vytvárať rovnováhu medzi vyučovaním zameraným na prežívanie a vyučovaním zameraným na rozumové zdôvodňovanie viery, *situačná metóda* (riešenie problémového prípadu reálnej situácie so stretom záujmov), *inscenačná metóda* (sociálne učenie v modelovej predvádzanej situácii, pri ktorej sú žiaci aktérmi danej situácie), *didaktické hry* (sebarealizačné aktivity na uplatnenie záujmov a spontánnosti), *kooperatívne vyučovanie* (forma skupinového vyučovania založená na vzájomnej závislosti členov heterogénnej skupiny), *dramatizácia* (plánovaný dramatizovaný prednes hry, príbehu a pod.), *simulácia* (simulovanie, napodobňovanie životných situácií, aktivity, ktoré vyžadujú interakciu medzi skupinou žiakov a jednotlivcami), *kompozícia* (vypracovanie osnovy referátu, písomné rozvíjanie témy, príbehu a pod.). Apropo: konverzácia alebo iná spoločensky orientovaná interakcia podľa rozprávania učiteľa, žiakov, návštevníka o najdôležitejších a najaktuálnejších témach zo života. Typické autentické rozhovory.

Fixačné metódy sú neoddeliteľnou súčasťou vyučovania, napr. metódy opakovania a precvičovania, (ústne a písomné opakovanie, opakovanie s využitím hry AZ kvíz, domáce úlohy).

Žiaci počas hodín NV sedia v kruhu, aby si videli navzájom do tváre, aby sa vzájomne poznávali. Je to východisková pozícia, ktorá nie je cieľom, ale prostriedkom. Samozrejme, je možné aj iné usporiadanie priestoru v závislosti od metódy, ktorú učiteľ pre danú aktivitu zvolí.

Domáce úlohy (transfer) sa netýkajú písomného vypracovávania, ale konkrétnych jednoduchých cvičení či predsavzatí orientovaných na požadované správanie. Dôležitou súčasťou každej hodiny je podelenie sa s niekým so získanou skúsenosťou v bežnom živote.

Učebné zdroje

Učiteľ má k dispozícii metodický materiál v metodickej príručke katolíckeho náboženstva pre piaty ročník základných škôl *Poznávanie cez dialóg*, vydanú Katolíckym pedagogickým a katechetickým centrom, n. o., v Spišskej Novej Vsi.

Metodická príručka obsahuje metodicky spracované témy, farebné obrazové prílohy a pracovné listy. Metodické materiály pre náboženskú výchovu obsahujú bohatú ponuku aktivít ku každej téme. Z nich si učiteľ vyberie tie, ktoré považuje za vhodné vzhľadom na svoje osobné dispozície, dispozície žiakov a iné okolnosti. K neodmysliteľným zdrojom patrí *Sväté písmo*, *Katechizmus katolíckej cirkvi*, dokumenty katolíckej cirkvi, biblické mapy.

Obsah predmetu náboženská výchova v 5. ročníku

Základné tematické okruhy:

1. téma: Boh hovorí k človeku
2. téma: Dialóg Boha a človeka
3. téma: Moja modlitba
4. téma: Náš dialóg s Bohom
5. téma: Obeta Božieho ľudu
6. téma: Dialóg cez službu
7. téma: Služba modlitbou

**Poznámka: Učivo, ktoré rozširuje rámcový vzdelávací program, je v texte zvýraznené tučnou kurzívou*

1. téma: BOH HOVORÍ K ČLOVEKU

Hodinová dotácia témy: 6 hod.

Kľúčové pojmy: *Sväté písmo*, evanjeliá, misia Cyrila a Metoda, Otče náš v staroslovenčine, sv. Gorazd, sv. Bystrík.

Obsahový štandard:

- práca so *Svätým písmom* (vyhľadávanie kníh, kapitol veršov), skratky kníh,
- misia Cyrila a Metoda (cyrilika, hlaholika, Otče náš v staroslovenčine),
- žiaci vierozvestcov – sv. Gorazd, jeho žiak sv. Bystrík, *legenda o sv. Bystríkovi*.

Ciele témy:

- **kognitívny** – definovať pojem *Biblia*, *Sväté písmo* a orientovať sa v ňom, vysvetliť prínos prekladu *Svätého písma* do nášho jazyka,

- **afektívny** – uvedomiť si potrebu čítania *Svätého písma*, oceniť misiu Cyrila a Metoda pre Slovensko,
- **psychomotorický** – formovať návyk pravidelného čítania *Svätého písma*, rozvíjať zručnosť vo vyhľadávaní podľa limitácií (súradníc) vo *Svätom písme*.

Výkonový štandard

Žiak vie:

- o vymenovať 5 historických kníh *Starého zákona* a 5 historických kníh *Nového zákona*,
- o pomenovať časti *Nového zákona*,
- o podľa súradníc nájsť daný text vo *Svätom písme*,
- o správne používať skratky kníh *Svätého písma*, čísla kapitol a veršov,
- o opísať najdôležitejšie udalosti zo života sv. Cyrila a Metoda,
- o vysvetliť prínos byzantskej misie pre Slovensko,
- o **vysvetliť základné prvky legendy, rozlíšiť legendu od historickej správy**,
- o vysvetliť prínos prekladu *Svätého písma* do nášho jazyka,
- o reprodukovať spamäti prvé dva verše Jánovho evanjelia,
- o s pomocou učiteľa poskladať modlitbu Otče náš v cirkevnoslovanskom jazyku,
- o používať vhodné slová v komunikácii s inými ľuďmi,
- o pravdivo a správne šíriť informácie.

Zdroj: www.kpkc.sk/data/reforma/kurikulum-ZS-SS.php

Zoznam bibliografických odkazov

- BLAŠKO, M. 2012. *Úvod do modernej didaktiky I.* [online]. Košice : Katedra inžinierskej pedagogiky TU, 18. 11. 2012. [cit. 04-01-2013]. Dostupné na internete: <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.
- BELZ, H., SIEGRIST, M. 2001. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení.* Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.
- Bloomova taxonómia* [online]. Spišská Nová Ves : KPKC, n. o. [cit. 19-01-2013]. Dostupné na internete: <<http://www.kpkc.sk/data/cinnost/vzdelavanie/vzdelavanie.php>>.
- GEMBALOVÁ, A. 2009/2010. Kritériá klasifikácie (a základné kritériá slovného hodnotenia) výchovno-vzdelávacích výsledkov žiaka v predmete náboženstvo/náboženská výchova. In *Katolícky učiteľ*, 2009/2010, roč. 4., č. 1. ISSN 3613/2006.
- HURAJTOVÁ, J. et al. 2010. *Kurikulum predmetu náboženstvo/náboženská výchova.* 1. vyd. Spišská Nová Ves : KPKC. ISBN 978-80-970549-5-3.
- KALHOUS, Z., OBST, O. et al. 2002. *Školní didaktika.* Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. 2003. *Vzdělávací program Začít spolu.* Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.
- KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, 1999. *Všeobecné direktórium pre katechizáciu.* Trnava : SSV. ISBN 80-7162-264-8.
- MUCHOVÁ, L. 2009. *Náboženská edukace v současné společnosti.* Ružomberok : Katolícka univerzita, edičné stredisko Pedagogickej fakulty, 2009. ISBN 978-80-8084-425-7.
- PASCH, M. et al. 1998. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině.* 1. vyd. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4.
- PAVLOV, I. 2008. *O metodike tvorby kurikula učebného predmetu.* Prešov : MPC, 2008. ISBN 978-808045-528-6.
- PAVLOV, I. 2012. *Základy pedagogiky pre pedagogických asistentov.* Prešov : MPC, 2012. ISBN 978-80-8052-454-8.
- PRÁŠILOVÁ, M. 2006. *Tvorba vzdělávacího programu.* Praha : TRITON, 2006. ISBN 80-7254-712-7.
- PRŮCHA, J. 2006. *Srovnávací pedagogika.* 1. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

SAK, P. et al. 2007. *Člověk a vzdělávání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.

TUREK, I. 2005. *Inovácie v didaktike*. 2. vyd. Bratislava : MPC, 2005. ISBN 80-8052-230-8.

Ako pripraviť školský vzdelávací program pre náboženskú výchovu [online]. Spišská Nová Ves : KPKC, n. o. [cit. 19-01-2013]. Dostupné na internete: <<http://www.kpkc.sk/data/reforma/kurikulum-ZS-SS.php>>.

Katolícky laik ako svedok viery v škole [online]. Rím : Kongregácia pre katolícku výchovu. [cit. 13-01-2013]. Dostupné na internete: <http://www.kpkc.sk/data/dokumenty/down/katolícky_laik_ako_svedok_viere.pdf>.

Kľúčové kompetencie [online]. Bratislava : ŠPÚ. [cit. 12-01-2013]. Dostupné na internete: <<http://www.statpedu.sk/sk/Projekty/Projekt-KeyCoNet/Klucove-kompetencie.alej>>.

Kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie – európsky referenčný rámec [online]. Brusel : Európska komisia. [cit. 04-01-2013]. Dostupné na internete: <http://www.ec.europa.eu/dgs/education_culture/documents/publications/keycomp_sk.pdf>.

Návrhy tematických výchovno-vzdelávacích plánov [online]. Spišská Nová Ves : KPKC, n. o. [cit. 03-01-2013]. Dostupné na internete: <<http://www.kpkc.sk/data/reforma/kurikulum-ZS-SS.php>>.

Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 1 – Primárne vzdelávanie. Bratislava : ŠPÚ, 2008.

Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 2 – Sekundárne vzdelávanie. Bratislava : ŠPÚ, 2008.

Štátny vzdelávací program pre gymnáziá v Slovenskej republike ISCED 3A – Vyššie sekundárne vzdelávanie. Bratislava : ŠPÚ, 2008.

Zákon NR SR č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). Zbierka zákonov. Úplné znenia. 2008, č. 26. Žilina : Poradca podnikateľa, 2008. ISSN 1335-2857.